

พัฒนาการทางความคิดของกลุ่มทหารอาชีพ พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๑๖

ก่อนหน้า พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งกลุ่มวิชาชีพทหารมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลง การปกครอง องค์กรทหารเป็นองค์กรที่มีความรู้ที่ทันสมัยมากที่สุดในสังคมไทย และเป็น องค์กรที่มีอุดมการณ์หรือมีความคิดเห็นเกี่ยวกับชาติบ้านเมือง หรือความคิดที่จะประเมินความ เป็นไปของบ้านเมืองว่าควรจะอยู่ในทิศทางใดตลอดมา แนวความคิดของทหารที่เกี่ยวกับชาติ บ้านเมือง ซึ่งทหารคิดว่าเป็นหน้าที่ของตนจะต้องปกป้อง เป็นแนวคิดที่ฝังรากลึกในสังคมไทย มาช้านาน เนื่องจากการอบรมสั่งสอนที่ทหารได้รับมาให้ตระหนักในหน้าที่ของตนที่มีต่อชาติและ ประชาชน แม้ความคิดของทหารจะถูกปิดกั้นจากผู้นำระดับสูง แต่ก็มีความจะควบคุมได้ กลุ่มวิชาชีพ ทหารจึงเป็นกลุ่มที่เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในที่สุด

สำหรับการศึกษาถึงความคิดของทหารที่มีต่อการเมืองและสังคม เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ว่าทหารมีความคิดอย่างไร นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้วิชาชีพทหารมีบทบาทต่อการเมืองและสังคมไทย มาจนปัจจุบัน สำหรับความคิดของทหารระดับสูงนั้นพอจะเป็นที่เปิดเผยบ้าง แต่ความคิดของทหาร ระดับล่าง ๆ ลงไป ซึ่งเป็นส่วนประกอบใหญ่ของกองทัพเป็นเรื่องที่เลือนลางมาก เพราะทหาร มีเงื่อนไขของระเบียบวินัยที่ไม่สามารถแสดงความคิดออกมาได้อย่างเด่นชัด ประกอบกับการ ครอบงำปิดกั้นของผู้นำทหารระดับสูง ทำให้ภาพความคิดของทหารระดับล่างในกองทัพไม่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๑๖ และในบทนี้จะทำการศึกษานับถึงความคิด ของทหารระดับล่างในช่วงเวลานี้ เป็นหลัก

โดยที่การศึกษามีผลต่อความคิดของแต่ละบุคคล การพิจารณาถึงพื้นฐานทางการศึกษา ของนายทหารในกองทัพบก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาความคิดของทหาร

การศึกษาของกลุ่มทหารบก พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๒๔

ในบทที่ ๑ ได้กล่าวถึงความเจริญก้าวหน้าและความทันสมัยของการศึกษาภายในองค์กรทหารตั้งแต่เริ่มก่อตั้งองค์กรถึง ๒๔๗๕ (ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความคิดและโลกทัศน์อันกว้างขวางของทหารด้วย) ในบทนี้จะทำการศึกษาถึงระบบการศึกษาของทหารบก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๒๔ ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าว แม้ว่าจะมีความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการของหลักสูตรการศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ของนายทหาร แต่ก็ไม่ทันกับความเจริญก้าวหน้าของสังคมไทย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทหารถูกกลุ่มวิชาชีพอื่น ๆ มองว่า เป็นกลุ่มวิชาชีพที่มีความรู้และความคิดที่ล้าสมัย ผิดไปจากเดิมที่โรงเรียนนายร้อยเป็นผู้นำทางวิทยาการในสังคม แต่ในระยะหลังจนถึงปัจจุบัน "โรงเรียนนายร้อยล่าหลัง: ไม่ใช่ผู้นำทางปัญญาเช่นสมัยก่อน เมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น^๑ ซึ่งเป็นปัญหาที่นายทหารรุ่นหลัง ๆ พยายามเรียกร้องให้แก้ไขปรับปรุงตลอดมา

การศึกษาถึงระบบการเรียนรู้อันเป็นการศึกษาของทหาร มีความจำเป็นต่อการศึกษาถึงความคิดของทหาร เนื่องจากการเรียนรู้ของทหารจากการศึกษานอกระบบมีน้อยมาก ความรู้และความคิดต่าง ๆ จึงเริ่มต้นจากโรงเรียนทหาร ซึ่งนอกจากระดับโรงเรียนนายร้อยทหารบก โรงเรียนเหล่า โรงเรียนเสนาธิการทหารบกแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา ยังมีสถาบันการศึกษาของทหารในระดับสูงเกิดขึ้นอีก คือวิทยาลัยการทัพบก และสถาบันการศึกษาที่ศึกษาร่วมกับเหล่าทัพอื่น คือโรงเรียนเสนาธิการทหาร และวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ซึ่งศึกษาร่วมกับพลเรือนอีกด้วย ดังนั้น การศึกษาถึงระบบการศึกษาของทหารจะทำให้ทราบถึงความรู้ที่ทหารจะได้จากหลักสูตรการศึกษา ตลอดจนความคิดทางการเมือง ทางสังคมและโลกทัศน์ของทหาร อันเป็นผลมาจากการอบรมและเรียนรู้ที่ทหารได้รับมา

^๑ พ.ศ. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารและคณะ, "วิเคราะห์การศึกษาทางวิทยาการในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า" (เอกสารวิจัย โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, ๒๕๒๑), หน้า ๗๖-๗๗.

ระบบการศึกษาของนายทหารในกองทัพบก หลังจาก พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมาถึงก่อนช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ จะมีอยู่เพียง โรงเรียนนายร้อยทหารบก โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับกองร้อย (โรงเรียนเหล่า) โรงเรียนพิเศษอื่น ๆ โรงเรียนนายทหารชั้นนายพัน และโรงเรียนเสนาธิการทหารบก แต่ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมาถึงปัจจุบันจะมีตั้งแต่ชั้นเตรียมที่จะเป็นนายทหารสัญญาบัตร เช่น โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนนายสิบ โรงเรียนนายสิบอาวุโส (จำสิบเอก) ชั้นโรงเรียนเหล่า เช่นหลักสูตรชั้นนายร้อย หลักสูตรชั้นนายพัน ชั้นโรงเรียนชั้นสูง เช่นโรงเรียนเสนาธิการทหารบก วิทยาลัยการทัพบก โรงเรียนหลักสูตรพิเศษอื่น ๆ และชั้นการศึกษาร่วม เช่นโรงเรียนเสนาธิการทหารและวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร^๑

การจัดรูปแบบการศึกษาของทหารนี้ ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ กองทัพบกไทยส่งนายทหารไปศึกษาที่โรงเรียนทหารของฝรั่งเศสเป็นจำนวนมาก เมื่อกลับมา ก็พยายามที่จะปรับปรุงกองทัพไปในแนวทางของกองทัพฝรั่งเศส ตำราวิชาทหารที่ใช้ส่วนใหญ่แปลและเรียบเรียงมาจากตำราของกองทัพฝรั่งเศส และโรงเรียนเสนาธิการทหารบกไทยเคยใช้หลักสูตร ๒ ปีตามแนวทางของฝรั่งเศส ครั้นต่อมาสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สหรัฐมีบทบาทและอิทธิพลในเอเชียมาก และได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารแก่ ประเทศไทย ในการช่วยเหลือทางทหารนั้น นอกจากการช่วยเหลือทางด้านยุทธโธปกรณ์ ตลอดจนการฝึก ศึกษาภายในประเทศแล้ว ยังมีการส่งนายทหารไปศึกษาในโรงเรียนทหารของสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก ๆ อันเป็นสาเหตุที่ทำให้กองทัพบกไทยค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงเป็นระบบทหารตามแบบสหรัฐ เช่นโรงเรียนเสนาธิการทหารบกเปลี่ยนเป็นใช้หลักสูตร ๑ ปี นอกจากนั้น ยังมีโรงเรียนอื่น ๆ ในระดับสูงขึ้น โดยเลียนแบบของสหรัฐอเมริกา คือวิทยาลัยการทัพบก โรงเรียนเสนาธิการทหารและวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร กองทัพบกไทยจึงใช้ระบบการศึกษาของกองทัพบกสหรัฐ^๒ เป็นแบบในการจัดตลอดมา^๒

^๑ร.อ.ธงชัย เกื้อสกุล, "ระบบการศึกษาของกองทัพบกไทย" (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, ๒๕๑๗), หน้า ๓๓.

^๒พล.ต.สัณฑ์ จิตรปฎิมา, "สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง ศึกษากรณีกระบวนการรวมหน่วยงาน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๔), หน้า ๑๑๒-๑๑๓.

ระบบการศึกษาของทหารนั้น จะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงตลอดเวลา เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศ คือให้ทันต่อความก้าวหน้าในรูปของการจัดหน่วยทหาร ยุทโธปกรณ์และยุทธวิธี ซึ่งการพัฒนากองทัพนั้นจะต้องพัฒนาตัวบุคคล อาวุธยุทโธปกรณ์ และยุทธวิธี และการพัฒนาตัวบุคคลให้สามารถติดตามความก้าวหน้าทางทหารได้นั้น จะกระทำได้ด้วยการศึกษาและการฝึก

สถาบันการศึกษาของทหารที่จะศึกษานี้จะเน้นไปที่โรงเรียนนายร้อยทหารบกและโรงเรียนเสนาธิการทหารบก อันเป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญของกองทัพ ซึ่งมีการเปรียบเทียบว่าโรงเรียนนายร้อยเป็นโครงกระดูกของกองทัพ และโรงเรียนเสนาธิการทหารบกเป็นมันสมองของกองทัพ และที่สำคัญ ผู้นำทหารที่มีบทบาทในการเมืองจะสำเร็จการศึกษาจาก ๒ โรงเรียนนี้เป็นหลัก ตั้งแต่คณะทหาร พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ซึ่งแม้ว่าจะศึกษาสำเร็จจากโรงเรียนทหารต่างประเทศ แต่ก็มีพื้นฐานมาจาก ๒ โรงเรียนนี้ก่อน และเนื่องจากหลักสูตรของ ๒ โรงเรียนนี้มีช่วงเวลายาวนานพอที่จะเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ มากกว่าหลักสูตรอื่น ๆ ของกองทัพ

โรงเรียนนายร้อยทหารบก (โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า)

หลักสูตรการศึกษาโรงเรียนนายร้อย

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ การศึกษาในโรงเรียนนายร้อยก็ยังคงเป็นไปในรูปแบบก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่มีการลดชั้นเรียนจาก ๔ ปี เหลือเพียง ๓ ปีใน พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยให้นักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ ๑ เรียนวิชาสามัญ ส่วนชั้นปีที่ ๒ และ ๓ คงเรียนวิชาทหารล้วน ๆ ยกเว้นวิชาภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งจะต้องเรียนจนถึงชั้นปีที่ ๓ วิชาที่สอนก็เน้นหนักไปในทางด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์เป็นหลัก ส่วนวิชาทางด้านสังคมศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อโลกทัศน์ของนักเรียนนายร้อย มี วิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์การสงคราม นอกจากนั้นก็มวิชาภาษาไทย ศิลปกรรม ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศสและสุขวิทยา เป็นต้น^๑

^๑โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า,

ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้มีการตั้งโรงเรียนเทคนิคทหารบกขึ้น เนื่องจากทางราชการ
 เล็งเห็นความสำคัญของวิทยาการสมัยใหม่ที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการทหาร เช่น เหล่าทหาร
 ปืนใหญ่ ข่าง สื่อสาร ซึ่งมีระยะเวลาศึกษา ๕ ปีมากกว่าโรงเรียนนายร้อยทหารบก ๒ ปี
 นักเรียนนายร้อยเทคนิคจะศึกษาวิชาที่เน้นไปในทางเทคนิค คือคณิตศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์
 วิทยาศาสตร์ สาขาต่าง ๆ และวิชาทหาร มากกว่าวิชาสามัญ ซึ่งจะศึกษาเฉพาะในชั้นปีที่ ๑-๓
 เท่านั้น คือวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์
 ยกเว้นวิชาภาษาฝรั่งเศสซึ่งจะศึกษาในชั้นปีที่ ๔-๕ ด้วย และในชั้นปีที่ ๕ จะมีวิชากฎหมายเพิ่มขึ้น
 อีก ๑ วิชา^๑ นักเรียนนายร้อยเทคนิคจึงเรียนรู้วิชาทางสังคมศาสตร์น้อยมาก มีเพียงวิชา
 เดียวเท่านั้น คือประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ซึ่งจะมีผลต่อโลกทัศน์ของทหารที่เน้นไปเฉพาะ
 แต่วิชาชีพของทหารโดยตรงเท่านั้น

หลักสูตรเวสต์ปอยต์

ในพ.ศ. ๒๔๘๑ ได้มีการรวมโรงเรียนนายร้อยทหารบก และโรงเรียนเทคนิค
 ทหารบก เป็นสถาบันเดียวกัน พระราชทานนามใหม่ว่า โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
 และจัดตั้งโรงเรียนเตรียมทหารบกขึ้นให้ผู้ที่เข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
 ต้องผ่านการศึกษามาจากโรงเรียนนี้^๒ การรวมโรงเรียน ๒ โรงเรียนนี้เข้าด้วยกัน เนื่องจาก
 ทางราชการทหารมีความเห็นว่า

สมัยนี้นายทหารทุกคนต้องมีความรู้รอบตัวอย่างกว้างขวางสำหรับกิจการทหาร
 วิทยาการทางด้านวิทยาศาสตร์กำลังมีความสำคัญยิ่งขึ้นทุกที เทคนิคของเครื่องยนต์
 กลไกมีมากมาย การรบโดยทั่วไปก็มักใช้การผสมอาวุธ และปฏิบัติการร่วมกัน
 ระหว่างเหล่าทัพต่าง ๆ ดังนั้น ไม่ว่านายทหารสัญญาบัตรในเหล่าใด ๆ ก็ควรจะ
 ต้องมีความรู้เป็นมาตรฐานเดียวกัน^๓

^๑พ.อ.ม.ร.ว.สุตพันธ์ ทวีวงศ์, การศึกษาเพื่อศักดิ์และสิทธิ์แห่งปริญญา วทบ.(ทน.)"
 (วิทยานิพนธ์วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๕), หน้า ๔๓-๔๔(ภาคผนวก)

^๒โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, หน้า ๒๗๕.

^๓โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ, ระบบการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
 พูลเกล้าฯ ถวายแด่สมเด็จพระเจ้ากรุงกัมพูชาในโอกาสเสด็จเยี่ยมโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
 เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๔๘๗, หน้า ๑ (เอกสารอัดสำเนา)

การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยทหาร และเป็นจุดเริ่มต้นของระบบการศึกษาที่ใช้กันต่อมาจนปัจจุบัน เนื่องจากมีการจัดระบบการศึกษาและหลักสูตรโดยยึดถือระบบการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยทหารบกสหรัฐอเมริกา (West Point.) เป็นหลักในการพิจารณาให้เหมาะสมแก่ฐานะและสภาพของประเทศไทย ซึ่งหลักสูตรใหม่นี้ใช้เวลาในการศึกษา ๕ ปี โดยได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๒ และมีนักเรียนนายร้อยที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนี้ ใน พ.ศ. ๒๔๙๗ ซึ่งเรียกกันว่า จปร.รุ่น ๑

เมื่อพิจารณาหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าหรือเรียกกันว่า หลักสูตรเวสต์ปอยต์นี้จะเห็นว่า นักเรียนนายร้อยทุกคนจะศึกษาหลักสูตรเดียวกันหมด คือหลักสูตรปริญญาตรีทางวิทยาศาสตร์หรือ วทบ. (ทบ.) ซึ่งจะศึกษาวិทยาการประมาณ ๕๕% และวิชาทหาร ๔๕ % นักเรียนนายร้อยทุกคนจะมีรากฐานการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย โดยมีพื้นฐานความรู้ทางอักษรศาสตร์ กฎหมาย สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ทั่วไป และวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งทำให้นักเรียนนายร้อยมีความรู้กว้างขวางขึ้นกว่าหลักสูตรเดิม และสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือ หลักสูตรนี้มุ่งให้นักเรียนนายร้อยทุกคน มีความเข้าใจประชาชน ชิมซาบถึงบทบาทและหน้าที่ทหารในสังคมระบอบประชาธิปไตย ต้องรอบรู้ถึงปัญหาที่ประเทศชาติกำลังเผชิญอยู่ ซึ่งความรู้เหล่านี้จะได้จากการศึกษาวិชากรกฎหมาย ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การปกครอง เป็นต้น^๑ นอกจากนี้ ตามหลักสูตรนี้ นักเรียนนายร้อยทุกคนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับด้านการปกครอง โดยทางโรงเรียนพยายามที่จะส่งเสริมวิธีการให้นักเรียนนายร้อยปกครองกันเอง เพื่อเป็นการฝึกอบรมอุปนิสัยและความเป็นผู้นำทางทหารให้รู้จักและเคยชินต่อการปฏิบัติหน้าที่การบังคับบัญชา ตลอดจนความสำนึกในหน้าที่^๒

สำหรับการปลูกฝังอบรมอุปนิสัยจิตใจของนักเรียนนายร้อยตามหลักสูตรเวสต์ปอยต์ เน้นให้ปลูกฝังและอบรมนักเรียนนายร้อย ให้มีจิตยึดมั่นในอุดมคติแห่งชาติ เกียรติ วินัย กล้าหาญ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

และความซื่อสัตย์สุจริต ความจงรักภักดี รักความสะอาดเรียบร้อย มีความสำนึกในหน้าที่และรู้จัก
 การนำคน^๑ โดยใช้ "การฝึกให้มีความภูมิใจในเกียรติประวัติของโรงเรียน ของวีรบุรุษและ
 วีรบุรุษของชาติที่ได้เคยผ่านโรงเรียนนี้"^๒ ซึ่งจะปรากฏอยู่ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์
 การสงครามอันเป็นวิชาที่สำคัญของนักเรียนนายร้อย ซึ่งจะได้อำนาจประวัติบรรดาผู้นำทหารที่
 สำคัญ ๆ โดยเฉพาะของประเทศไทย ซึ่งจะเป็นการช่วยปลูกฝังความเป็นผู้นำทหารที่ดี^๓
 และการฝึกอบรมจรรยาของทหารนั้น จะมีวิธีการที่สำคัญคือระบบเกียรติศักดิ์ ซึ่งหมายถึงความ
 จงรักภักดี ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีหิริโอตตัปปะ และเคารพตนเอง ความยุติธรรม
 และความเมตตาการุณา รากฐานสำคัญของระบบเกียรติศักดิ์อยู่ที่ความสัตย์ นักเรียนทุกคนต้องยึดมั่น
 ในอุดมคติ ต้องพูดตรง ทำตรง คิดสะอาด^๔ หลักสูตรตามระบบเวสต์ปอยต์จึงเป็นหลักสูตร
 ที่สมบูรณ์ทั้งเนื้อหาวิชาการและการอบรมสั่งสอน

วิชาการสังคมศาสตร์ตามหลักสูตรเวสต์ปอยต์

เมื่อพิจารณาเนื้อหาวิชาการตามหลักสูตรนี้ จะเห็นได้ว่านักเรียนนายร้อยจะมีความรู้
 กว้างขวาง ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ อักษรศาสตร์ สังคมศาสตร์
 กฎหมาย การสรรพาวุธและประวัติศาสตร์การสงครามและวิชาการทหาร และเมื่อพิจารณา
 วิชาทางสังคมศาสตร์ ซึ่งทางโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายจะให้นักเรียนรอบรู้ถึงปัญหาของประเทศชาติ
 และตระหนักถึงบทบาทของทหารในสังคมประชาธิปไตย ตลอดจนให้ทราบถึงหน้าที่ที่จะต้องรับใช้
 ประชาชน^๕ จะเห็นว่า วิชาสังคมศาสตร์ ที่ศึกษาจะมีประวัติศาสตร์ยุโรป ประวัติศาสตร์
 ตะวันออกไกล ภูมิศาสตร์ การปกครอง เศรษฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์การสงคราม

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

^๕ พล.ต.ชาย วุฒิธรณ "ประมวลชน, "โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า," เสนาศึกษา

ความสัมพันธ์นานาชาติและกฎหมาย^๑ ซึ่งวิชาเหล่านี้จะทำให้โลกทัศน์ของทหารกว้างขวาง
 ขึ้นกว่าหลักสูตรเดิมมาก ส่วนวิชาประวัติศาสตร์การสงครามและสรรพาวุธ ซึ่งเป็นวิชา
 ใหม่สำหรับนักเรียนนายร้อย จะทำให้ "นายทหารจะเป็นนายทหารหลักได้สมบูรณ์ จักต้อง
 มีความรู้ในประวัติศาสตร์การสงคราม"^๒ ซึ่งนักเรียนนายร้อยจะได้ศึกษาเกี่ยวกับแม่ทัพคนสำคัญ
 เช่น โปเลียน ฮันนิบาล ซีซาร์ และการทัพครั้งสำคัญ ๆ ของ โปเลียน* พร้อมทั้งศึกษา
 วิชายุทธศาสตร์ไปด้วย ส่วนประวัติศาสตร์สงครามของไทยนั้น นักเรียนนายร้อยจะได้ศึกษา
 เกี่ยวกับการทัพครั้งสำคัญ ๆ ของไทย นับแต่รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระเจ้า
 ตากสิน รัชกาลที่ ๑ จนถึง รัชกาลที่ ๔ เพื่อให้มีความรู้และเห็นสมรรถภาพของผู้นำทัพ
 โดยเฉพาะในยุทธบริเวณประเทศไทย และเน้นเรื่องการจัดการระบวาทัพ กลยุทธ และการส่ง
 กำลังบำรุง เป็นต้น^๓ ซึ่งจะใช้หนังสือไทยรบพม่าของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา
 ตำรงราชานุภาพ เป็นหลักในการสอน ซึ่งใช้มาจนถึงการสอนในปัจจุบัน วิชานี้จะได้ผลในด้าน
 ทำให้นักเรียนนายร้อยซาบซึ้งในวีรกรรมของวีรบุรุษ บรรพบุรุษ

ต่อจากหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๙๒ แล้ว โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้มีการ
 พัฒนาหลักสูตรขึ้นตลอดเวลา ซึ่งมีทั้งการปรับปรุงหลักสูตรและพัฒนาภายในหลักสูตร การ
 ปรับปรุงหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๒-๒๕๒๔ จะมี ๓ ครั้ง คือหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๑๒ หลักสูตร
 พ.ศ. ๒๕๑๘ และหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๒๒ ส่วนการพัฒนาภายในแต่ละหลักสูตรจะกระทำอยู่
 ตลอดเวลา เช่นพบว่าใน พ.ศ. ๒๕๐๖ ในวิชาสังคมศาสตร์ จะมีการเพิ่มวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ระบบการศึกษาของโรงเรียนนายร้อย
 พระจุลจอมเกล้า พูลเกล้าฯ ถวายแด่สมเด็จพระเจ้ากรุงกัมพูชาในโอกาสเสด็จเยี่ยม
 โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๔๘๘, หน้า ๒๔-๒๘.

^๒"ประวัติรุ่น," จปร.๒๕๐๒ อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานกระบี่และปริญญาบัตร
 (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดคิวพร, ๒๕๐๒), ไม่ปรากฏเลขหน้า

^๓โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ระบบการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
 พูลเกล้าฯ..., หน้า ๘๕-๘๖.

* เน้นการสอนเรื่องเกี่ยวกับโปเลียน เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลก
 ประชานาถทรงวางรากฐานความคิดให้แก่ทหารทุกคนว่า "โปเลียน เป็นแม่ทัพอันวิเศษที่สุด

และรัฐประศาสนศาสตร์เข้าไปด้วย^๑ ซึ่งนักเรียนนายร้อยเองก็ยอมรับว่า การเรียนวิชา สังคมศาสตร์เป็นวิชาที่ "ระดับความรู้รอบตัว ช่วยเพิ่มพูนส่งเสริมให้เราเป็นนายทหารที่ดีในอนาคต"^๒ และในหลักสูตรของ พ.ศ. ๒๕๑๒ ของโรงเรียนนายร้อย ซึ่งมีระบบการศึกษา ๒ระบบ คือหลักสูตร ๓ ปี และ ๕ ปี เนื่องจากความต้องการกำลังพลระดับผู้บังคับหมวดอย่าง เร่งด่วน พบว่ามีการศึกษาวิชาสงครามจิตวิทยา การปฏิบัติการจิตวิทยา การพิทักษ์ประชาชน และทรัพยากร และที่น่าสนใจคือ การเพิ่มวิชาการพัฒนาประเทศและชุมชน ซึ่งรวมไปถึงการพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรม การพัฒนาและการสร้างเสริมทรัพยากรของมนุษยชน การบริหารของรัฐ การพัฒนาชุมชน และการช่วยเหลือประชาชน เป็นต้น^๓ เพื่อให้แก่นักเรียนนายร้อย นำไปใช้ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ตามนโยบายการเมืองนำการทหาร

ใน พ.ศ. ๒๕๑๘ โรงเรียนนายร้อยได้ร่างหลักสูตรใหม่ โดยใช้ระบบหน่วยกิต เป็นครั้งแรก ให้นักเรียนนายร้อยใช้เวลาศึกษา ๕ ปีเพียงอย่างเดียว เพราะกองทัพบก ไม่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะใช้นายทหารระดับผู้บังคับหมวดเป็นกรณีพิเศษอีก การเปลี่ยนแปลง ครั้งนี้เนื่องจากเห็นว่า นักเรียนนายร้อยมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิทยาการสาขาต่าง ๆ ที่

ของชาติใหม่ จะหาใครเปรียบเทียบกับได้ ภายหลังมามีแต่คนทำตามอย่าง แต่ที่ใครจะดีขึ้นไป กว้านไปเสียได้นั้น ยังไม่มีเลย...นโปเลียนคือหลักใหญ่ของตำราพิชัยสงคราม เรื่องราว การสงครามได้ทำ คือตำรายุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ซึ่งดีที่สุดใน ดีกว่าตำราอื่น ๆ ทั้งหมด จาก นายพลเอก สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ, พงษาวดารยุทธศิลปะ (ม.ป.ท., ๒๕๖๓), หน้า ๘๒๐.

^๑โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, นายร้อย จปร. ๒๕๐๖ (พระนคร : โรงพิมพ์ บำรุงนุกุลกิจ, ๒๕๐๖), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

^๒ว่าที่ ร.ต.ไพฑูรย์ สุวรรณวิเชียร, "ลาแล้วรู้แฉงแฉียงเหลือง," เสนาศึกษา ๒๔ (กุมภาพันธ์-มีนาคม ๒๕๐๑) : ไม่ปรากฏเลขหน้า.

^๓พ.อ.เจน มลิลลา, "การพัฒนากองวิชาทหาร โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๔), หน้า ๓๓-๓๕.

มีความเกี่ยวข้องกับกิจการของทหารและสังคม หลักสูตรนี้จึงมุ่งให้นักเรียนนายร้อยมีความรู้
 พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ มนุษย์ศาสตร์ และสังคมศาสตร์^๑ ในสาขาวิชา
 สังคมศาสตร์ มีทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือกมากขึ้นกว่าเดิม เช่น วิชาประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์
 ยุโรป ประวัติศาสตร์ตะวันออกไกล ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา วิชากฎหมาย วิชาเศรษฐศาสตร์
 มีหลักเศรษฐศาสตร์ และเศรษฐกิจยามสงคราม ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ การคลัง วิชาการปกครอง
 เช่น วิชาการปกครองเปรียบเทียบ แนวความคิดทางการเมืองในปัจจุบัน และ วิชาอำนาจทาง
 การเมือง วิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วิชาองค์การสหประชาชาติ และวิชากฎหมาย
 ระหว่างประเทศ ส่วนวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มี หลักรัฐประศาสนศาสตร์ และการบริหารงาน
 บุคคล^๒ ซึ่งจัดว่ามีสาขาวิชาให้นักเรียนนายร้อยเลือกศึกษามากขึ้น และเปิดโอกาสให้นักเรียน
 เลือกสาขาวิชาสังคมศาสตร์เป็นวิชาเฉพาะได้ นับว่าเป็นพัฒนาการทางความรู้ของนายทหารที่
 น่าสนใจยิ่ง

เนื่องจากใน พ.ศ. ๒๕๒๑ กองทัพบกได้มีนโยบายทางการศึกษาของทหารบก
 ในการสร้างสรรผู้นำทางทหารที่มีคุณค่าสูงที่สุดคนเพื่อ ขาดิ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และ
 ผลิตผู้ชำนาญการ และผู้ทรงคุณวุฒิที่ทันสมัย เฉพาะเหล่าและหน้าที่ให้สอดคล้องกับความก้าวหน้า
 ของสังคม และเทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนพันธกิจของกองทัพบกทั้งในการใช้กำลังทหาร เพื่อ
 ป้องกันประเทศโดยตรง และการใช้กำลังทหารเพื่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งได้กำหนดให้การ
 พัฒนาและปรับหลักสูตร โดยคำนึงถึงสัดส่วนที่พอเหมาะระหว่างวิชาทหารกับวิทยาการด้านอื่น ๆ
 นั่นคือในด้านวิชาทหารจะให้การศึกษาวิชาทหารทุก ๆ เหล่าในชั้นพื้นฐานระดับหมวดเท่านั้น
 เน้นหนักในด้านกรนำหน่วยเข้าทำการรบ ยุทธวิธีของหน่วยทหารขนาดเล็ก รูปแบบของสงคราม
 ต่าง ๆ ตลอดจนแนวคิดและหลักนิยมในการทำสงครามให้ชนะสงครามปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์
 แห่งประเทศไทย และจะต้องให้เนื้อหาของวิชาอำนวยการ พันธกิจของกองทัพบกในการใช้กำลัง

^๑โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ร่างหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายร้อย
 พระจุลจอมเกล้า พ.ศ. ๒๕๑๘, หน้า ๑. (เอกสารอัดสำเนา)

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕-๗.

ทหารเพื่อการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะ เศรษฐกิจการเกษตร ตลอดจนด้านการเมืองและสังคม อีกด้วย และสิ่งที่เน้นมากคือ การสร้างนักเรียนนายร้อยให้เป็นผู้นำทางทหารที่มีคุณค่าสูงทั้ง คุณค่าทางทหารและในฐานะผู้นำชุมชนในระบอบประชาธิปไตย^๑ ทั้งนี้เพราะทางกองทัพบก ต้องการที่จะให้ทหารทำหน้าที่รักษาเอกราชความมั่นคงของชาติ และสามารถช่วยเหลือในการ พัฒนาประเทศ ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

จากนโยบายของกองทัพบก เป็นเหตุให้โรงเรียนนายร้อยต้องปรับปรุงหลักสูตรเป็น หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๒๒ เพื่อผลิตนักเรียนนายร้อยที่มีความรู้กว้างขวาง และสะดวกต่อการศึกษา เพิ่มเติมในระดับปริญญาโทและเอกต่อไปได้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า กองทัพเน้นมากในการสร้างผู้นำ ทางทหารที่มีคุณค่าในฐานะผู้นำของชุมชน เนื่องจากทหารตระหนักว่า การทำสงครามให้ชนะ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มิได้อยู่ที่การมีอาวุธยุทธโธปกรณ์ และกำลังที่เหนือกว่า หากแต่ อยู่ที่ยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี ที่เหนือกว่าข้าศึก ดังนั้น สิ่งที่สำคัญคือ ทหารจะต้องมีความ เป็นผู้นำ ของชุมชน มีจิตสำนึกต่อหน้าที่และประชาชน และมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เพื่อจะได้ทำงาน การเมืองให้เหนือกว่าที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยทำอยู่^๒ ดังนั้น ตามหลักสูตรใหม่ นักเรียนนายร้อยจึงต้อง เรียน วิชาอุดมการณ์ทางการเมือง ความมั่นคงแห่งชาติ และการพัฒนา เศรษฐกิจ การพัฒนาชนบท และเศรษฐกิจไทยเพิ่มเติมจากหลักสูตรเดิม^๓ ซึ่งจะทำให้ นักเรียนนายร้อยมีโลกทัศน์ที่กว้างไกลเข้าใจปัญหาของสังคม ตระหนักในหน้าที่ที่ตนจะพึงมีต่อชาติ และ ประชาชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักเรียนนายร้อยเหล่าทหารราบ ทหารม้า พลอากาศ การขนส่ง และสารวัตรทหาร ที่จะศึกษาวิชาสังคมศาสตร์มากกว่าเหล่าอื่น ๆ

^๑"(สำเนา) คำสั่งกองทัพบกที่ ๔๔๔/๒๕๒๑ เรื่องนโยบายการศึกษาของ ทบ. พ.ศ. ๒๕๒๒-๒๕๒๔", หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. ๒๕๒๒, หน้า ๑๑๖ (เอกสารอัดสำเนา).

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, หลักสูตรการศึกษา ของโรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้า พ.ศ. ๒๕๒๒, หน้า ๗๔-๗๕. (เอกสารอัดสำเนา).

ตามหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๒๒ นับว่าเป็นพัฒนาการของหลักสูตรการศึกษาโรงเรียน
 นายร้อยมากที่สุด เช่น มีการพัฒนาการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ เพื่อให้แก่นักเรียนนายร้อย ออกไป
 เป็นนายทหารที่สามารถบรรจุภารกิจในการรักษาเอกราช และอธิปไตยของชาติ รวมทั้งการ
 พัฒนาความมั่นคงของประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 โดยกำหนดให้ในด้าน เศรษฐกิจ ให้เน้นหนักด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านการเกษตรและสหกรณ์
 ด้านสังคมให้เน้นหนัก เรื่อง สังคมจิตวิทยา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นใน
 ทั่วทุกภาคของประเทศ ส่วนในด้านการเมือง เน้นหนักในการพัฒนาการปกครองแบบประชาธิปไตย
 อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศ นอกจากนี้เรื่องความ
 สัมพันธระหว่างประเทศเสรีนิยมแล้ว ให้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสังคมนิยมอีกด้วย^๑
 เนื่องจากตระหนักในภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ การพัฒนาการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ต่อกำลัง
 หลักของกองทัพบกจึงมุ่งไปถึงการพัฒนาความมั่นคงของประเทศในด้าน การเมือง เศรษฐกิจ
 และสังคม โดยเฉพาะทางด้านการเมือง แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาความคิดภายในกองทัพ ซึ่ง
 ยอมรับว่าจะต้องเอาชนะคอมมิวนิสต์ด้วยการเมืองนำการทหาร ตามยุทธศาสตร์การเอาชนะ
 ลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยลัทธิประชาธิปไตย อันเป็นชัยชนะที่เด็ดขาด แน่นนอนและเป็นการถาวร และ
 คำสั่งนี้ออกใน พ.ศ. ๒๕๒๓ เพื่อให้รับกับ คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๖๖/๒๕๒๓ เรื่อง
 นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ จึงระบุไว้ในนโยบายพัฒนาวิชาสังคมศาสตร์ว่า
 "ประเทศที่ไม่สามารถพัฒนาระบอบประชาธิปไตยได้สำเร็จ หรือที่คงระบอบเผด็จการเอาไว้
 ย่อมเป็นเงื่อนไขให้ต้องพ่ายแพ้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในที่สุด"^๒ ซึ่งน่าจะเป็นอิทธิพลทางความคิด
 ของกลุ่มทหารประชาธิปไตยที่เป็นอาจารย์ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

^๑โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, "คำสั่งส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อย
 พระจุลจอมเกล้าที่ ๔/๒๕๒๓ เรื่องนโยบายของส่วนการศึกษา ร.ร.จปร. พ.ศ. ๒๕๒๓"
 นโยบายของส่วนการศึกษา ร.ร.จปร. พ.ศ. ๒๕๒๓, หน้า ๒-๓, ๖ (เอกสารอัครสำเนา).

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

ส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางความคิดของกองทัพบก คือ การเน้นด้าน การพัฒนาอุดมการให้แก่แก่นักเรียนนายร้อย โดยกำหนดให้ถือ เป็นหน้าที่ของอาจารย์ทุกคน ซึ่ง อุดมการ เป็นสิ่งที่สำคัญต่อ กองทัพแห่งชาติ เพราะกองทัพมีภาระหน้าที่ในการป้องกันรักษาเอกราช และอธิปไตยของชาติ รวมทั้งพัฒนาประเทศ และอุดมการของกองทัพแห่งชาติ คืออุดมการของ ชาติ นั่นก็คือ อุดมการประชาธิปไตยนั่นเอง และให้ระลึกว่า ระบอบการปกครองที่สามารถดำรง รักษาสถาบันชาติ อันประกอบไปด้วย ความมีเอกราช และอธิปไตย ความสถาพรของศาสนา และพระมหากษัตริย์ ความไพบุลย์แห่งสังคมและความสันติสุขของประชาชนชาวไทย คือ ระบอบ ประชาธิปไตย ตามลัทธิประชาธิปไตยเท่านั้น และสรุปว่า การสร้างอุดมการ ในกองทัพ จึง หมายถึงการสร้างอุดมการ ทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ให้ปรากฏเป็นจริงเท่านั้น การสร้างอุดมการแก่นักเรียนนายร้อย นับเป็นการสร้างอุดมการใน กองทัพที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง^๑ ซึ่งจะเป็นไปในรูปของการฝึกฝนอบรม และในรูปของการให้ การศึกษาตามหลักสูตรโดยให้การศึกษาถึงการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข และได้สรุปความสำคัญของการสร้างอุดมการในกองทัพว่า เพื่อให้กองทัพมีดมั่นและ สันนิษฐานระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองของชาติ^๒ และการปลูกฝังอุดมการทาง การเมืองแก่ทหาร จะเป็นการให้การศึกษาแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อให้ชนะต่อข้าศึก โดยการศึกษา แนวความคิดในการทำสงครามให้ชนะต่อสงครามปฏิวัติของคอมมิวนิสต์ เป็นการติดอาวุธทาง ความคิดให้ทหารโดยเฉพาะระดับนายทหาร ให้สามารถปฏิบัตินโยบายการเมืองนำการทหารได้ ถูกต้อง^๓

จากการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จะได้เห็นถึงพัฒนาการทางความคิดภายในกองทัพ และเห็นพัฒนาการทางความรู้ของนายทหารบก

^๑"คำชี้แจงการปฏิบัตินโยบายของส่วนการศึกษา ร.ร.จปร. พ.ศ. ๒๕๒๓," เรื่อง เดียวกัน, หน้า ๗.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^๓PPP.๒๑, "การปรับปรุงการศึกษาของ ร.ร.จปร.," เสนาศึกษา ๔๕ (เมษายน- พฤษภาคม ๒๕๒๒) ; ๔๐-๖๔.

ได้เป็นอย่างดี และการให้ความสำคัญกับการที่จะให้ทหารเข้ามามีบทบาทรับใช้สังคมในด้านอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากการป้องกันประเทศ และความพยายามที่จะให้นายทหารของไทย มีความรอบรู้ในทุก ๆ ด้าน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทหารตระหนักถึงภารกิจ หน้าที่ที่มีต่อชาติและต่อประชาชน สูงทำให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง

โรงเรียนเสนาธิการทหารบก

โรงเรียนเสนาธิการทหารบกเป็นสถาบันการศึกษาหลักของกองทัพบก ที่ผลิตนายทหารเสนาธิการออกไปรับราชการในตำแหน่งฝ่ายอำนวยการ และผู้บังคับบัญชาในระดับสูง นายทหารเสนาธิการที่ดี ถือว่าเป็นมโนสมองของกองทัพ จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในวิทยาการของทหารทุกสาขา และจำเป็นจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ หลักการสงครามและเสนาธิการเป็นอย่างดี เพื่อผลในการเตรียมงานวางแผนประสานงานตลอดจนหนทางปฏิบัติตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และที่คาดหมายได้อย่างถูกต้องและทันเวลา สำหรับให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาตกลงใจให้ถูกต้อง^๑ ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกควรนับได้ว่าเป็นแกนของกองทัพ และเป็นความหวังของบ้านเมือง^๒ เนื่องจากหลักสูตรของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกจะทำให้ "นายทหารนักเรียน" มีความรู้ความเข้าใจในสถานการณ์การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการทหารของชาติ และระหว่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติมหาอำนาจและชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงของประเทศ นอกเหนือไปจากต้องการให้ปฏิบัติหน้าที่ผู้บังคับบัญชา และฝ่ายเสนาธิการหรือเป็นผู้บังคับบัญชาและฝ่ายอำนวยการในหน่วย^๓ การที่นายทหารเข้ามาศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก เป็นการ "นำตนเข้ามาอยู่ท่ามกลางวิทยาการต่าง ๆ ทั้งทางทหารและทั่วไป...รู้จักการนำเอาหลักการต่าง ๆ ที่ได้รับมาแปรเปลี่ยนให้เป็นผลงาน

^๑ พ.ต.พิษณุ อุไรเลิศและคณะ, "คำขวัญ นทท.รร.สธ.ทบ. หลักสูตรหลักประจำชุดที่ ๖๐," เสนาธิการทหารบก ชุดที่ ๖๐ (กรุงเทพมหานคร : เกษมการพิมพ์, ม.ป.ป.), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

^๒ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์, เรื่องเดียวกัน, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

ทั้งในด้านปฏิบัติและการพัฒนาความคิดให้กว้างขวางออกไปภายใต้วิธีการที่ถูกต้องและเป็นระเบียบ"^๑
 ทั้งนี้มีนายทหารแสดงความคิดเห็นว่า "การศึกษาหลักสูตรใด ๆ เท่าที่ผู้เขียนเคยผ่าน ๆ มา
 ที่ไหนก็ไม่ดีเท่ากับการศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารแห่งนี้ นอกจากจะได้รู้จักประเทศ
 ของตนเองดีขึ้นแล้ว ยังได้มีโอกาสได้ไปเยี่ยม เยียนมิตรประเทศรอบบ้านเราอีกด้วย"^๒

หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก

จากบทที่ ๑ ได้มีการศึกษาถึงหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียนจนถึง ๒๔๗๕
 ทำให้เห็นว่าโรงเรียนเสนาธิการทหารบกให้การศึกษาวชิราภรณ์ที่ทันสมัยแก่บรรดานายทหารนักเรียน
 ที่เข้าศึกษาอย่างมาก เป็นการพัฒนาความคิดความรู้และโลกทัศน์ให้แก่ทหารในกองทัพ แต่
 ปรากฏว่าหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการยุบโรงเรียนเสนาธิการ
 ทหารบก บรรดาเอกสารตำราต่าง ๆ ที่ได้สะสมมาแต่เดิมถูกทำลายหมดสิ้น^๓ แต่แล้วใน
 พ.ศ. ๒๔๗๗ ก็ได้มีคำสั่งให้เปิดโรงเรียนเสนาธิการทหารบกใหม่อีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากทาง
 ราชการเล็งเห็นว่า เป็นโรงเรียนสำคัญ และเป็นยอดของโรงเรียนทหารบก และทางราชการ
 เห็นประโยชน์จากเมื่อปราบกบฏวรวงศ์ นายทหารที่ผ่านโรงเรียนนี้ปฏิบัติหน้าที่ได้ผลดี จึง
 เปิดโรงเรียนขึ้นใหม่เพื่อผลิตนายทหารที่เป็น "มันสมองของกองทัพ" และจากข้อสอบเข้าโรงเรียน
 เสนาธิการทหารบกในปีที่เปิดใหม่นี้ ได้มีการทดสอบความรู้ทางการเมืองของทหารโดยการตั้ง
 คำถามว่า "รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม มีประโยชน์อันสำคัญแก่ประชาชนอย่างไร?"^๔
 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ทหารจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ทางการเมืองและการตีความว่า ประชาธิปไตย
 คือรัฐธรรมนูญ ซึ่งคณะราษฎรพยายามปลูกฝังความคิดนี้จนกลายเป็นความรู้ของนายทหาร
 บกในกองทัพไทยตลอดมา

^๑ร.อ.สัญญา บุนทริกสวัสดิ์, "ขบวนการแบ่งแยกดินแดนภาคใต้" (เอกสารวิจัย
 ส่วนบุคคล โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, ๒๕๑๗), หน้าหลังท้าย

^๒ร.อ.สุนทร หงษ์พร้อมญาติ, "การศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก" (เอกสาร
 วิจัยส่วนบุคคล โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, ๒๕๑๗), หน้า ๓๕.

^๓โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, เสนาธิการว่าสัก, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

^๔"ปัญหาสอบคัด เลื่อนนายทหารที่สมัครเข้าเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบก,"

หลักสูตรที่ใช้ในการศึกษาได้มีการปรับปรุงให้ก้าวหน้าทันสมัยอยู่เสมอ เช่นหลักสูตรใหม่
 ใน พ.ศ. ๒๔๔๓ ที่นายทหารฝึกหัดราชการ นอกจากจะศึกษาวิชาทหารแล้ว ยังมีวิชา
 ประวัติศาสตร์การสงคราม ภาษาต่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ เศรษฐศาสตร์
 เป็นต้น และนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นต้นมา ได้มีการหันมาใช้หลักนิยมการจัด การฝึก
 และการยุทธตามแบบกองทัพบกสหรัฐ และมีการส่งนายทหารไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา หลักสูตร
 การศึกษาของนายทหารก็ได้กว้างขวางขึ้น เช่นมีการศึกษาวิชา "ธรรมศาสตร์" คือวิชากฎหมาย
 ทหาร กฎหมาย รัฐธรรมนูญ กฎหมายระหว่างประเทศ เศรษฐศาสตร์และการคลัง โดยกำหนด
 ให้เข้าใจวิชาเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไปเทียบเท่ากับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และ
 การเมือง^๑ นอกจากนี้ก็มีวิชากฎหมายปกครอง ซึ่งจะศึกษาหลักการปกครองของรัฐ ชนิดของ
 รัฐ หลักการปกครองของประเทศไทย เปรียบเทียบกับนานาประเทศ แต่ในช่วง พ.ศ. ๒๔๕๓
 ได้มีนายทหารนักเรียนแสดงความเห็นเกี่ยวกับการศึกษาของตนว่า หลักสูตรให้เรียนประวัติศาสตร์
 การสงครามมากจนเกินไป แต่ได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า ส่วนวิชากฎหมายทหาร กฎหมายรัฐธรรมนูญ
 กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายปกครอง เศรษฐกิจและการคลังยังมีชั่วโมงการศึกษาน้อย
 เกินไป^๒ ซึ่ง พล.ร.อ.สินธุ์ กมลนาวินได้ให้ความเห็นว่า โรงเรียนเสนาธิการทหารบก
 ควรจะได้เพิ่มเติมความรู้ด้านเศรษฐกิจการเมือง โดยเฉพาะการเมืองต่างประเทศให้มากขึ้น^๓

แต่อย่างไรก็ตาม ได้พบว่าการสอนเกี่ยวกับวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญในโรงเรียน
 เสนาธิการทหารบกมีความก้าวหน้ามาก โดยการสอนเน้นหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย
 และรัฐธรรมนูญของประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ ซึ่งสอนโดย ดร.หยุด แสงอุทัย

^๑โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, "หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๑-๒๔๕๖" ใน
เสนาธิการรำลึก, ไม่ปรากฏเลขหน้า

^๒คณะนายทหารฝึกหัดราชการฝ่ายเสนาธิการชุดที่ ๒๔, อนุสรณ์เสนาธิการชุดที่ ๒๔
 ๒๔๕๓ (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยเกษม, ๒๔๕๓), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

^๓เรื่องเดียวกัน.

และวิชากฎหมายปกครอง จะเน้นให้นายทหารมีความรู้เรื่องหลักการปกครองของรัฐ ชนิดของรัฐ การปกครองประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ^๑ นอกจากนี้ตามหลักสูตรจะมีการออก ศึกษามีประเทศให้นายทหารนักเรียนได้มีโอกาสศึกษาสภาพความเป็นไปเกี่ยวกับการคมนาคม การเศรษฐกิจของท้องถิ่น ตลอดจนความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของประชาชน^๒

ใน พ.ศ. ๒๕๐๑ หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ลดลงจากใช้เวลา ๒ ปีเป็น ๑ ปี แบบสหรัฐอเมริกา และได้มีการจัดตั้งวิทยาลัยการทัพบก (Army War College) ขึ้นอีกด้วย และจากหลักสูตรจะเห็นว่า เริ่มมีการศึกษาเรื่องคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนเสนาธิการ โดยได้รับอิทธิพลมาจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะศึกษาการจัดและยุทธวิธีของคอมพิวเตอร์ และการ ศึกษาสงครามจิตวิทยา โดยมีจุดมุ่งหมายให้นายทหารนักเรียนทราบถึงประวัติความเป็นมาของ คอมพิวเตอร์ โดยศึกษาประเทศโซเวียตเป็นตัวอย่าง^๓ แต่โดยทั่วไปแล้ว เป็นการศึกษาใน ทางทฤษฎี เพราะขณะนั้นปัญหาเรื่องคอมพิวเตอร์ในประเทศไทยยังไม่รุนแรงถึงกับการต่อสู้ด้วย อาวุธ

นายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบก จะถูกฝึกฝนอบรมให้มีความคิดเป็น ของตนเอง ในการแก้ปัญหาทางทหาร โดยจะเน้นพัฒนาการของความมีสติ สำนึกในเกียรติ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และในด้านที่เกี่ยวกับคุณค่าและมาตรฐานทางวิชาชีพ^๔ นายทหาร นักเรียนที่จะเข้าศึกษาต้องมีความรู้ก้าวหน้าทั้งทางทหาร เศรษฐกิจ การเมืองของประเทศไทย

^๑นายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ชุดที่ ๓๒, อนุสรณ์นายทหารนักเรียน โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ชุดที่ ๓๒ ปี พ.ศ. ๒๕๕-๕๖, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

^๒ทจข. มท. ๐๒๐๑.๒.๑.๘/๖๑ เรื่องขอความอนุเคราะห์ในการไปศึกษามีประเทศ ของนายทหารนักเรียนและอาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก

^๓โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, หลักสูตรสามัญของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก (หลักสูตร ๑ ปี) เริ่มใช้แต่ปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๑, ไม่ปรากฏเลขหน้า, (เอกสารอัดสำเนา)

^๔โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, คำแนะนำการศึกษาหลักสูตรหลักประจำโรงเรียน เสนาธิการทหารบกชุดที่ ๓๗-๔๑, ไม่ปรากฏเลขหน้า (เอกสารอัดสำเนา).

ประเทศรอบบ้าน ทั้งในเอเชียและภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีผลต่อยุทธศาสตร์โลก และต่อความมั่นคงของไทย ตลอดจนสถานการณ์ของโลกที่จะมีผลกระทบต่อการค้า นโยบายของประเทศ และต่อความมั่นคงของชาติ^๑ และพบว่าในหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกจะเน้นเรื่องการสอนเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์มากขึ้นทุกปี ตามสถานการณ์ความรุนแรงเกี่ยวกับภัยคอมมิวนิสต์ภายในประเทศ และในหลักสูตรชุดที่ ๕๒ พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้มีการเพิ่มวิชา "เอกสารวิจัยส่วนบุคคลขึ้นเป็นครั้งแรก ระยะเวลานี้ให้จัดทำเป็นกลุ่มและในหลักสูตรชุดที่ ๕๓ พ.ศ. ๒๕๑๗ นายทหารนักเรียนแต่ละนายจะทำเอกสารวิจัยคนละเรื่อง สดแล้วแต่ว่าใครจะสนใจเรื่องอะไร แต่จะต้องเป็นการวิจัยปัญหาที่มีความสำคัญทางทหาร หรือเกี่ยวข้องกับทหารทุกสายงาน เป็นการเปิดโอกาสให้นายทหารนักเรียนแสดงข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา และเป็นการส่งเสริมให้นายทหารนักเรียนมีโอกาสค้นคว้าให้กว้างขวาง^๒ เป็นการให้อิสระทางความคิดแก่นายทหาร

ตามหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา จะเห็นว่าหลักสูตรการศึกษาส่งเสริมโลกทัศน์ให้นายทหารนักเรียนได้กว้างขวางมากขึ้นตามลำดับ ทำให้นายทหารมีความรู้ ทั้งเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม นอกเหนือไปจากการทหาร อันเป็นการเน้นให้ทหารรู้สึกตระหนักในภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อชาติ และประชาชน แม้จะไม่มีจุดมุ่งหมายบ่งไว้ชัดเจน เช่นหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าก็ตาม

อย่างไรก็ตาม การศึกษาและการอบรมสั่งสอนในกองทัพมิได้ทำให้ทหารมีแนวคิดที่เหมือนกัน แต่ความคิดของทหารจะต้องประกอบไปด้วย การศึกษาที่ได้อบรมเรียนรู้มา กับประสบการณ์เมื่อออกไปรับราชการในหน่วยและกรมกองทัพทั่วประเทศ ซึ่งจะทำให้ทหารพัฒนาแนวความคิดของตนเองขึ้นตามลำดับ และระบบการศึกษาอบรมจะเป็นจุดเริ่มของการพัฒนาแนวความคิดเท่านั้น

^๑ "ประกาศกองทัพบก เรื่อง การรับสมัครนายทหารสัญญาบัตรเพื่อสอบคัดเลือกเข้าเป็นนายทหารนักเรียน โรงเรียนเสนาธิการทหารบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง หลักสูตรหลักประจำชุดที่ ๕๒," ระเบียบ ทบ., คำแนะนำ ทบ., คำชี้แจงทบ., ประกาศ ทบ., แจ้งความทบ., แฉลงการณ์ทบ. ข่าวยทบ. พ.ศ. ๒๕๑๕ เล่ม ๗ (กรมสารบรรณทหารบก, ๒๕๑๕), หน้า ๒๐.

^๒ ร.อ.สุนทร หงษ์พร้อมญาติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

ความคิดของทหารอาชีพ พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๐

การเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ โดยคณะผู้ก่อการ ซึ่งประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือและข้าราชการพลเรือนระดับกลางเป็นส่วนใหญ่ เป็นเหตุให้นายทหารยศระดับกลาง เริ่มก้าวเข้ามามีบทบาททางการเมืองเป็นครั้งแรก

ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองหรือคณะราษฎร ฝ่ายทหารภายใต้การนำของ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา มีนายทหารระดับกลางและระดับล่างเข้าร่วมจำนวนมากกว่า นายทหารระดับสูง คือจากคณะผู้ก่อการ ๗๐ คน เป็นทหารบก ๓๒ คน เป็นนายทหารยศ พันเอก ๓ คน พันโท ๑ คน พันตรี ๓ คน ร้อยเอก ๑๑ คน ร้อยโท ๑๑ คน ร้อยตรี ๓ คน^๑ ซึ่งนายทหารบกชั้นยศน้อยนี้จะมีพันตรีหลวงพิบูลสงครามเป็นหัวหน้า ส่วนนายทหารยศชั้นสูง มีพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา พันเอกพระยาทรงสุรเดช พ.อ.พระยาฤทธิโชค เนย์ พ.ท.พระประศาสน์พิทยายุทธ^๒ และบทบาททางการเมืองหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองของนายทหารระดับล่าง คือเมื่อมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราว ๗๐ คน ตามธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ มีนายทหารยศต่ำกว่าพันเอก ๘ คน และในคณะรัฐมนตรีชุดแรก ซึ่งเรียกว่าคณะกรรมการราษฎร ๑๔ คน มีนายทหารหนุ่มระดับกลาง คือยศต่ำกว่าพันเอกเข้าร่วมด้วย ๔ คน

บทบาทของทหารระดับกลางและระดับล่าง หลังจาก พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้แก่การรัฐประหารล้มล้างรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ และปราบกบฏบวรเดช ในตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งทำให้ผู้นำกลุ่มทหารระดับกลางและระดับล่างคือ พ.ต.หลวงพิบูลสงครามก้าวขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองอย่างรวดเร็ว และต่อมากลุ่มนายทหารระดับกลางและระดับล่างที่ร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีความขัดแย้งกับนายทหารระดับสูง

^๑"ข.อ.ส." "ยังเตีรึกกับการเมือง," ข่าวไทยนิกร ๑(พฤศจิกายน ๒๕๒๐): ๒๕-๒๖.

^๒นริติ เศรษฐบุต, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ขำระควม, บันทึกพระยาทรงสุรเดช เมื่อวันปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๗๕ (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, ๒๕๒๗), หน้า ๒๓.

เช่น พ.อ.พระยาทรงสุรเดช พ.อ.พระยาฤทธิอัคเนย์ และพ.ท.พระประศาสน์พิทยายุทธ และ
ทำให้นายทหารระดับสูงหมดอำนาจไปในที่สุด

การเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ มิได้ทำให้ระบอบประชาธิปไตย
เกิดขึ้นอย่างแท้จริง เพราะสภาผู้แทนราษฎรที่จัดตั้งขึ้นมีสมาชิกที่รัฐบาลแต่งตั้งรวมอยู่ครึ่งหนึ่ง
ตลอดจนเสรีภาพของฝ่ายค้านการรวมกลุ่มทางการเมืองและมีบทบาทในการถ่วงดุลการทำงาน
ของฝ่ายรัฐบาลก็ไม่ได้รับการอนุญาต แม้ว่านายทหารส่วนใหญ่ในคณะราษฎรจะได้รับการ
ฝึกอบรมจากยุโรป โดยเฉพาะจากฝรั่งเศสและเยอรมนี บุคคลเหล่านี้ย่อมมีแนวคิดที่เน้นหนัก
ไปทางเสรีนิยมและประชาธิปไตย แต่นายทหารในกลุ่มพอใจเพียงแค่การปกครองในระบอบ
รัฐธรรมนูญ และการมีรัฐสภา แต่กลุ่มพลเรือนอันมีหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นบุคคลสำคัญต้อง-
การวางโครงสร้างการปกครองและเศรษฐกิจในรูปแบบเช่นเดียวกับประเทศตะวันตก เช่นการ
ปกครองในระบอบรัฐสภาและพรรคการเมือง รวมทั้งนโยบายทางเศรษฐกิจ แต่กลุ่มทหารคิดว่า
การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประเทศอย่างสิ้นเชิงโดยการปฏิวัติทางเศรษฐกิจตามวิธีของหลวง
ประดิษฐมนูธรรมนั้น อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากภายในประเทศได้^๑ ทำให้เกิดความคิดขัดแย้ง
ขึ้นระหว่างกลุ่มทหารกับกลุ่มพลเรือน และแสดงออกในกรณีการคัดค้านเค้าโครงเศรษฐกิจของ
หลวงประดิษฐมนูธรรม

คณะทหารที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ มิใช่กลุ่มบุคคลที่มีอุดมการ
ทางการเมืองที่ชัดเจน เพียงแต่มีความต้องการในการเลิกล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และ
มีแนวคิดอย่างกว้าง ๆ ว่า ประเทศควรมีการปกครองแบบประชาธิปไตยเท่านั้น ส่วนรายละเอียด
เกี่ยวกับทิศทางและวิธีการปรับปรุงประเทศ ภายใต้ระบบการปกครองใหม่นี้ยังไม่มี

^๑ วิชา มโนพิโมกษ์, "ความขัดแย้งภายในคณะราษฎร" (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๒๗.

ความคิดของทหารอาชีพต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

สำหรับทหารส่วนใหญ่ในกองทัพยังไม่มีความคิดเห็นทางการเมืองเกี่ยวกับระบอบการปกครอง แม้ว่าจะมีกระแสความคิดเกี่ยวกับลัทธิการปกครองแบบต่าง ๆ อยู่ในกองทัพมาแล้วก็ตาม แต่การมองความเป็นไปของบ้านเมืองในสายตาทหารนั้น ยังคงมองเพียงว่าจะต้องรักษาประเทศชาติให้พ้นจากศัตรูทั้งภายในและภายนอก และความต้องการที่จะเห็นประเทศชาติรุ่งเรือง ทหารส่วนใหญ่ในกองทัพยังไม่มีความรู้สึกซึ่งกับระบอบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นเพียงผลงานของทหารกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ทหารระดับล่าง ๆ ลงไปส่วนใหญ่ไม่รู้เรื่อง แม้ว่าเมื่อสำเร็จแล้วทหารบางส่วนอาจจะพอใจต่อเสรีภาพที่ได้มา แต่ทหารบางส่วนจะไม่เข้าใจและคิดว่า "ทหารเสียชื่อเสียงเกียรติยศมาก นำอายุชาวต่างประเทศเขาเหลือเกิน เพราะทหารเป็นผู้ป้องกันรักษาชาติ แล้วมาเกิดกบฏต่อชาติเสียเอง และได้ถือหน้าพระพิพัฒน์สัตยาจกกันมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ แล้ว เป็นการนานมาแล้ว ไม่น่าจะเป็นอย่างนี้เลย"^๑ และมีนายทหารที่เป็นผู้สืบราชการลับให้แก่คณะราษฎรเขียนหนังสือถึง พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา แสดงความเห็น ว่า "ทหารไม่ควรเกี่ยวข้องในทางการเมือง ปล่อยให้แผนกพลเรือนเขาทำกันดีกว่า ทหารควรรักษาเหตุการณ์อยู่ภายนอก จึงจะถูกต้อง"^๒

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการปฏิวัติใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ทหารส่วนใหญ่ในกองทัพไม่ได้มีส่วนร่วมด้วย แต่ก็ เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ทหารซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับชาติบ้านเมืองมานาน หันมาสนใจศึกษาปัญหาของชาติมากยิ่งขึ้น แม้ว่าในช่วงระยะเวลานี้จะมองเห็นไม่ชัดเจนก็ตาม และสิ่งที่เพิ่มมากขึ้นคือความสนใจของทหารต่อการเมือง เนื่องจากทหารมีความคิดว่า "ในวงการของทหารบกรู้สึกกันอยู่เสมอว่า ได้มีส่วนช่วยชาติให้มีรัฐธรรมนูญมาแล้ว และได้ช่วยชาติปราบปรามทรชน ผู้คิดจะทำลายล้างรัฐธรรมนูญให้สิ้นไปแล้ว ทั้งยังมีความปรารถนาอันแรงกล้า

^๑ หจข. สร. ๐๒๐๑.๑๖/๓๕ เรื่องรายงานผู้สืบราชการลับ (พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๗๖).

^๒ หจข. สร. ๐๒๐๑.๑๖/๓๕ เรื่องรายงานผู้สืบราชการลับ (พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๗๖).

ที่จะคอยพิทักษ์รักษารัฐธรรมนูญให้คงสภาพ เป็นรัฐธรรมนูญตลอดไป^๑ ความคิดที่ให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญมากกว่าระบอบประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่คณะราษฎรมอบให้ประชาชนทั่วไป และทหารก็รับแนวความคิดนี้อย่างเต็มที่และสืบทอดความคิดเช่นนี้ต่อมา

ความสนใจของทหารต่อการเมืองการปกครองมีมากขึ้นตามลำดับ จากจุดเริ่มต้นคือการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มียาทหารจำนวนมาก เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์และการเมืองทั้งระดับนายทหารและประทวน เป็นเหตุให้กระทรวงกลาโหมออกคำสั่งห้าม มิให้นายทหารประจำการ ยกเว้นเหล่าพระธรรมนูญเข้าเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์และการเมือง โดยให้เหตุผลว่า ทหารเองก็มีงานมากอยู่แล้วประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง เป็นการขัดกับนโยบายของรัฐบาลว่า "ทหารไม่ควรเกี่ยวข้องกับการเมือง" คือจะเป็นทั้งทหารและการเมืองไปพร้อมกันหาได้ไม่"^๒ ซึ่งในเวลาต่อมามีนายทหารได้แสดงความคิด เห็นคัดค้านความคิดนี้ว่า

วิชาการเมือง...เป็นความรู้ทั่วไปสิ่งหนึ่งที่ทหารควรรู้ การรู้วิชาการเมืองไว้เป็นทางเดียวที่จะไม่ถูกคนอื่นจูงจมูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือ ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ทหารควรเข้าศึกษาวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง การเข้าศึกษาวิชา ธรรมศาสตร์และการเมือง นอกจากจะมีความรู้ในวิชาการเมืองแล้ว ยังได้ ความรู้ในวิชากฎหมาย เศรษฐศาสตร์การคลัง การต่างประเทศ การปกครองและอื่น ๆ ด้วย^๓

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าแม้ทางราชการจะกีดกันประการใด ก็มิอาจจะควบคุมความคิดของทหารเกี่ยวกับเรื่องการเมืองได้

^๑บรรณาธิการ, "ถ้อยแถลงของบรรณาธิการ," หนังสือพิมพ์ทหารบก ฉบับฉลองรัฐธรรมนูญ ๒ (๒๔๗๖) : จ.

^๒"คำชี้แจงเรื่องทหารประจำการ (เว้นจำพวกพระธรรมนูญ) ไม่ควรอนุญาตให้เข้าเป็นนักเรียนในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองที่ ๔/๕๑๔๐," หนังสือพิมพ์ทหารบก ๒ (สิงหาคม ๒๔๗๗), หน้า ๔๕-๔๖.

^๓พ.อ.พูล เหมือนศาสตร์, "ทหารกับการเมือง," เสนาธิปัตย์ ๒ (มิถุนายน ๒๔๙๐), หน้า ๘๖.

การอบรมสั่งสอนทหารในกองทัพหลัง พ.ศ. ๒๔๗๕

การอบรมสั่งสอนในกองทัพให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้นำทหารระดับสูงต้องการนั้น จะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเดิมเน้นความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ มาเป็นการเน้นว่าทหารต้องภักดีและปกป้องชาติ ประเทศ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ^๑ การเน้นถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ก็เปลี่ยนแปลงจากการที่อธิบายว่า ทหารต้องจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เพราะทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อทหารหรือประชาชน เป็นพระมหากษัตริย์มีความสำคัญเพราะ "ทรงเป็นพระประมุขของชาติ เป็นอัครศาสนูปถัมภก เป็นที่เคารพสักการะรักใคร่ของสยาม เป็นมิ่งขวัญของชาวสยาม เปรียบเสมือนบิดามารดาเป็นมิ่งขวัญของบุตร"^๒

การอบรมสั่งสอนทหารในกองทัพบกหลัง พ.ศ. ๒๔๗๕ จะเน้นไปที่รัฐธรรมนูญ ซึ่งจะพยายามอธิบายถึงความสำคัญของรัฐธรรมนูญตลอดเวลาโดยไม่ได้เอ่ยถึงประชาธิปไตยเลย เช่นการอธิบายว่า

รัฐธรรมนูญเป็นหลักปกครองประเทศและคุ้มครองสิทธิของพลเมืองเป็นเครื่องอำนวยประโยชน์และความสุขแก่พวกเราชาวสยามทุกหมู่เหล่า...เป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน และกำหนดวิธีดำเนินการทั่วไปในอำนาจสูงสุดนั้น ทำให้การปกครองเป็นหลักฐานแน่นอน เป็นกฎหมายที่กำหนดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ และสิทธิหน้าที่ของราษฎร อำนาจและหน้าที่ของผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรีและศาลไว้เป็นหลักฐานแน่นอน เป็นทางให้การปกครองประเทศเป็นระเบียบเสียก่อน และเป็นกฎหมายที่คุ้มครองรักษาประเทศ ศาสนา พระมหากษัตริย์^๓

^๑ กรมยุทธศึกษาทหารบก, แถลงหลักสูตรการอบรมทางใจ พ.ศ. ๒๔๗๔ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษาทหารบก, ๒๔๗๔), หน้า ๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

การสอนทหารในกองทัพช่วงนี้ จะกำหนดหน้าที่ของทหารจากการปกป้องพระมหากษัตริย์ และพระบรมเดชาานุภาพ เปลี่ยนมาเป็น ทหารต้องรักการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญ ไม่ ทำการใด ๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ ป้องกันรักษาและสนับสนุนการปกครองประเทศของเรา "ไม่ปล่อยให้ใครประทุษร้ายต่อรัฐธรรมนูญ"^๑ การอบรมสั่งสอนให้ทหารเห็นความสำคัญของ รัฐธรรมนูญนี้ เป็นสิ่งที่ทำให้ความคิดนี้ติดอยู่ในจิตสำนึกของทหารตลอดมาว่า เมื่อมีรัฐธรรมนูญ ก็ต้องแสดงว่าประเทศเป็นประชาธิปไตยแล้ว โดยไม่ได้ให้ความสำคัญต่อรูปแบบการปกครอง การอบรมสั่งสอนนักเรียนนายร้อยก็เช่นกัน จะระบุว่า ให้นักเรียนนายร้อย "กตัญญูทเวทิต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รัฐธรรมนูญ ยิ่งนัก เมื่อตนยังมีชีวิตอยู่ ย่อมไม่ปล่อยให้ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์รัฐธรรมนูญของตนเป็นอันตรรายไปเลย"^๒

การอบรมสั่งสอนทหารในกองทัพหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พบว่ามี การทำทนายอำนาจของพระมหากษัตริย์ในฐานะที่เคยเป็นที่ยอมรับกันว่า ทรงเป็นจอมทัพ มาเป็น การอบรมสั่งสอนทหารว่า ผู้บังคับบัญชา ผู้มีอำนาจสั่งการได้ทุกอย่างจะกำหนดสูงสุดเพียงแต่ ผู้บัญชาการทหารบก ส่วนรัฐมนตรีกลาโหม มีหน้าที่เพียงรับผิดชอบในกิจการทหารต่อรัฐบาล และจะสั่งการแก่ทหารบกได้เฉพาะในหน้าที่ธุรการอย่างเดียว และกล่าวถึงตำแหน่งจอมทัพว่า เป็นเพียงตำแหน่งกิตติมศักดิ์^๓ และหน้าที่ของทหารที่จะรักษาพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์นั้น ถูกผู้นำทหารระดับสูงระบุว่า เป็นหน้าที่ที่ไม่เหมาะสมกับกาลสมัย ควรจะสอนทหารว่าพระมหากษัตริย์สำคัญเพราะทรงเป็นประมุขของชาติ ดังนั้น ความจำเป็น ในการมีกองทัพจึงไม่ใช่เพื่อปกป้องพระมหากษัตริย์ และพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อีกต่อไป

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

^๒ "แนวสอนวิชาจรรยาในโรงเรียนนายร้อยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจอมเกล้า" (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๒๐๐ (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พ.อ.เกษม โชติติลล ๑๙ เมษายน ๒๕๐๔ ณ ฌาปนสถาน วัดโสมนัสวิหาร)

^๓ "โอวาทผู้บัญชาการทหารบก," หนังสือพิมพ์ทหารบก ๔๖ (สิงหาคม ๒๔๗๖) : ๔๑.

หากแต่เพื่อป้องกันประเทศและความไม่สงบจากศัตรูทั้งภายในและภายนอกประเทศ^๑

สำหรับการสอนอบรมนักเรียนนายร้อย จะเน้นถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์
เช่นที่เคยเป็นมา และนักเรียนนายร้อยต้องพร้อมที่จะอุทิศร่างกายเป็นราชพลี เพื่อรักษา
พระบรมเดชานุภาพ^๒ การอบรมสั่งสอนนักเรียนนายร้อยจึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับ
ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่จะเพิ่มเติมถึงหน้าที่ของนายทหารในการ "พิทักษ์
รัฐธรรมนูญ" เท่านั้น

การศึกษาความคิดของทหารจากงานเขียนของทหาร (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๙๐)

การศึกษาความคิดของทหารอาชีพในกองทัพบกจากงานเขียนของทหารในวารสาร
ทหารนั้น จากเดิมที่ทหารมีเวทีแสดงความคิดเห็นในวารสารยุทธโภช เสนาศึกษา ในสมัยก่อนพ.ศ.
๒๔๗๕ นั้น แต่เนื่องจากใน พ.ศ. ๒๔๗๕ หนังสือเสนาศึกษาและยุทธโภชได้ถูกยุบเลิกไป
เนื่องจากทางราชการพิจารณาเห็นว่า ขณะนั้นในวงการต่าง ๆ ของกระทรวงกลาโหม มีหนังสือ
อยู่ถึง ๗ ฉบับ คือยุทธโภช เสนาศึกษาและแพ่วิทยาศาสตร์ เรียนรู้ขีด ทหารราบ ทหาร
ปืนใหญ่ และข่าวแพทย์ทหารบก เป็นการไม่เหมาะสม เนื่องจากต้องจัดเจ้าหน้าที่ประจำ ทั้ง ๆ
ที่เจ้าหน้าที่เหล่านั้นมีงานมากอยู่แล้ว จึงดำริให้มีการยุบ ให้มีเพียงฉบับเดียว คือ หนังสือพิมพ์
ทหารบก ตั้งแต่กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕^๓ แต่ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ทหารบกออกได้เพียง
พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็ยุบไปเปลี่ยนนามมาเป็นยุทธโภช

^๑กรมยุทธศึกษาทหารบก, หัวข้อเกี่ยวกับการสงครามใช้ประกอบกำรสอนวิชา
ประวัติศาสตร์การสงครามสำหรับโรงเรียนนายร้อยและโรงเรียนเทคนิคทหารบก (พระนคร :
โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษาทหารบก, ๒๔๘๑), หน้า ๒๑๔.

^๒กรมยุทธการทหารบก, "การอบรม น.ทร.และน.ท.ด," หนังสือพิมพ์ทหารบก
๑(พฤษภาคม ๒๔๗๖) :๔๓.

^๓ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, "ปรารภ," เสนาศึกษา ๑ (สิงหาคม
๒๔๙๓) : ไม่ปรากฏเลขหน้า.

การศึกษาถึงความคิดของทหารอาชีพระดับล่างในกองทัพในช่วง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๙๐
จึงต้องอาศัย หนังสือพิมพ์ทหารบก และหนังสือยุทธโศกเป็นสำคัญ

หนังสือพิมพ์ทหารบก

หนังสือพิมพ์ทหารบก เป็นของกระทรวงกลาโหม ออกเป็นรายสัปดาห์ ได้ออกฉบับแรก
เมื่อ ๒๔ กันยายน ๒๔๗๕ ความมุ่งหมายของหนังสือพิมพ์ทหารบกนั้นก็เพื่อเผยแพร่ความรู้ในวิชา
ทหาร ให้ข้าราชการทหารมีโอกาสแสดงความรู้ความคิดเห็นต่อกัน เรื่องในหนังสือพิมพ์ทหารบก
จึงประกอบด้วย บทความทางวิชาการ เช่น ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี การปกครองกองทัพ การจัด
กำลังรบ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทหาร การทหารต่างประเทศ^๑ เป็นต้น หนังสือพิมพ์ทหารบก
ออกฉบับแรก เมื่อ ๒๔ กันยายน ๒๔๗๕

เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ทหารบก ส่วนใหญ่เป็นงานเขียนเกี่ยวกับกิจการทหาร เช่น
"การป้องกันต่อสู้เครื่องบิน" ของ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช^๒ เรื่อง "การฝึกทหารใหม่"
ของ ร.ท.ขุนถนอมนิติเวช^๓ เป็นต้น นอกนั้นก็ยังมีนักเรียนนายร้อยเขียนบทความมาลงพิมพ์
เช่น "สงครามอเมริกาญี่ปุ่น"^๔ และยังมีบทความเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งเป็นบทความที่ออกไป
ในลักษณะการอธิบายความหมายของการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และเกี่ยวกับ
บทบาทของทหารต่อการเมือง ตลอดจนการวิเคราะห์ข่าวต่างประเทศ รวมทั้งการเสนอแนว
ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีทางการทหาร^๕ แต่โดยสรุปแล้ว เนื้อหาส่วนใหญ่ของหนังสือพิมพ์ทหารบก
จะเน้นหนักทางวิทยาการทหาร และเมื่อเทียบกับยุทธโศก ก่อนหน้าช่วงเวลานี้แล้ว พบว่ามี

^๑ "ระเบียบการหนังสือพิมพ์ทหารบก," หนังสือพิมพ์ทหารบก ๑ (กันยายน ๒๔๗๕): ก-ข.

^๒ ดู หนังสือพิมพ์ทหารบก ๑ (กันยายน ๒๔๗๕).

^๓ ดู หนังสือพิมพ์ทหารบก ๑ (ตุลาคม ๒๔๗๕).

^๔ น.ร.ไสว เกตุสุวรรณ, หนังสือพิมพ์ทหารบก ๑ (ธันวาคม ๒๔๗๕).

^๕ เช่น ร.อ.หลวงเดชประดิษฐ์, "อนุสงคราม," หนังสือพิมพ์ทหารบก ๓ (ธันวาคม

เนื้อหาที่เบาว่ายุทธโศก การแสดงความคิดเห็นที่เคยปรากฏตามวารสารของทหารลดน้อยลงมาก ซึ่งอาจเป็นได้ว่าทหารกำลังรู้สึกสับสนต่อบทบาทของตัวเองในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งจะเห็นได้จาก "ถ้อยแถลงของบรรณาธิการ" ที่แสดงความรู้สึกผิดหวังต่อการที่มีทหารแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ น้อยมาก^๑

แม้ว่าทหารจะถูกกีดกัน ปิดกั้นทางความคิด แต่การแสดงความคิดเห็นของทหารที่เกี่ยวกับชาติบ้านเมืองก็ยังคงมีอยู่ตลอดมาในกองทัพ แม้จะไม่ได้เป็นเรื่องเกี่ยวกับระบอบการปกครองโดยตรง แต่ก็มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของบ้านเมืองตลอดมา

นอกจากหนังสือพิมพ์ทหารบกจะมีจุดมุ่งหมายในการเสนอความรู้และเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของทหาร แต่บทบาทที่เด่นมากของหนังสือพิมพ์ทหารบกคือ การทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงให้กับรัฐบาล ในการอบรมปลูกฝังความคิดให้แก่ นายทหารในกองทัพ ส่วนบทความแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่ที่นายทหารเขียนมาลงพิมพ์ จะเป็นเรื่องบทบาทและหน้าที่ของทหารและกองทัพที่มีต่อการเมือง การปกครอง ยุทธวิธีทางการทหาร และเรื่องคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

ความคิด เรื่องทหารกับการเมือง

ช่วงระยะเวลา นี้ เป็นช่วงระยะเวลาที่ทหารอาชีพ ยังคงรู้สึกสับสนต่อบทบาทของตนเองที่มีต่อการเมืองของประเทศ เกิดความขัดแย้งทางความคิดจากการที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาในอดีต ที่ทหารจะต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และปรากฏว่ามีนายทหารแสดงความคิดเห็นทางด้านการเมืองและต่อบทบาทของทหารว่า ทหารจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะปัญหาการเมืองที่สำคัญที่สุดในระยะนี้ก็คือ การรักษาความสงบ แต่ก็ย้ำว่า ทหารมีไว้เพื่อชาติ สำหรับชาติ และเป็นทหารของชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของทหาร แต่ถึงกระนั้นก็ตามนายทหารจำเป็นจะต้องมีความเข้าใจทางการเมือง โดยเฉพาะตำแหน่งผู้บังคับกองพันขึ้นไป เพราะเป็นตำแหน่ง

^๑ ร.อ.หลวงรณสิทธิพิชัย, "ถ้อยแถลง," หนังสือพิมพ์ทหารบก ๑ (พฤศจิกายน ๒๔๗๕).

ที่สำคัญในการนำทหาร จึงจำเป็นต้องเข้าใจการเมือง เพื่อจะได้มีวิจารณ์ตามได้ถูกต้องในการ
เข้าร่วมกับฝ่ายใด^๑ และได้แสดงความคิดเห็นเป็นการตระหนักถึงภาระหน้าที่ของทหารที่มีต่อ
ชาติ และประชาชน ตามที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาตลอดเวลาว่า

เราเป็นทหารของชาติ เราทำงานเพื่อชาติ ถ้ารัฐบาลเหลวไหล เราผู้เป็นทหาร
ของชาติก็ต้องกำจัดรัฐบาล...ถ้ารัฐบาลของเรายังดีอยู่ เราก็ต้องช่วยเหลือรัฐบาล
เพราะรัฐบาลทำงานเพื่อให้ชาติถึงซึ่งความเจริญ ความยากของทหารจึงตกอยู่ในข้อที่
จำต้องวิจารณ์ให้ตระหนักถ่องแท้ว่า ใครถูกใครผิด อันจำเป็นต้องอาศัยความรู้ทาง
การเมือง เป็นเครื่องมือสำหรับวิจารณ์อยู่บ้าง^๒

บทความนี้ เป็นการสนับสนุนให้ทหารต้องเรียนรู้ทางการเมือง และความคิดเช่นนี้ของ
ทหาร เป็นเหตุให้เมื่อมีการปฏิวัติรัฐบาล พระยามโนปกรณนิติธาดา ทหารได้แสดงความคิดเห็น
ว่า รัฐบาลมิได้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงไม่มีทางอื่นใดที่จะกระทำได้นอกจากใช้กำลัง
ทหาร เพื่อให้เปิดสภาปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ^๓ เนื่องจากในความคิดของทหารแล้ว การใช้
กำลังเป็นการยุติปัญหาทั้งปวงได้ และความคิดของทหารที่เห็นว่า "การปฏิวัติ เป็นการกระทำ
ที่จะตำหนิโทษไม่ได้ ถ้าหากเป็นการกระทำที่นำมาซึ่งความเจริญของประเทศ"^๔

จากการที่ทหารได้รับการอบรมสั่งสอนมาให้ตระหนักในหน้าที่ของตนที่มีต่อชาติ ซึ่ง
ฝังอยู่ในจิตสำนึกของทหารตลอดมา ทหารจึงสำนึกว่า การเป็นไปของบ้านเมือง ตลอดจนอำนาจ
และอธิปไตยของชาติ เป็นหน้าที่ที่ทหารจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย^๕ จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้

^๑ นายพันตรี หลวงรณลธิพิชัย, "ทหารกับการเมือง," หนังสือพิมพ์ทหารบก ๒ (ม.ป.ป.)
: ๕๔-๖๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒.

^๔ น.อ.พระเรียมวิรัชพากษ์, "ปาฐกถาของ น.อ. พระเรียมวิรัชพากษ์ แสดงที่
ราชนาวิกสภา" หนังสือพิมพ์ทหารบก ๒ (๒๔๗๖) : ๘๕ - ๘๖.

^๕ พล.ต.พระยาอานุกาพไตรภพ, "ปลุกสำนึกนายทหาร," หนังสือพิมพ์ทหารบก ๑
(๑๔ ตุลาคม ๒๔๗๕) : ๑๕.

ทหารมีจิตสำนึกทางการเมืองโดยเฉพาะหลังจาก พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งทหารมีบทบาทสำคัญในการนำ "ระบอบรัฐธรรมนูญ" มาให้เป็น "มิ่งขวัญ" แก่ประเทศ ทหารจึงสำนึกว่า ทหารเป็นจักรตัวหนึ่งของชาติ ดังนั้น จึงมีทหารแสดงความคิดเห็นว่า เดิมทหารเคยอยู่อย่างคับแคบในวงวิชาชีพทหาร และทางราชการป้องกันมิให้ทหารยุ่งการเมือง แต่การเมืองเป็นสิ่งจำเป็นที่ทหารควรจะได้ศึกษาไว้บ้าง เป็นความรู้ส่วนตัว "ในฐานะที่เราเป็นส่วนหนึ่งของประชาชาติด้วย มิฉะนั้น เราจะถูกตำหนิว่าโง่ไปอีกนาน"^๑ และการแสดงความคิดเห็นถึงความสำคัญของการมีความรู้ทางการเมือง เพื่อให้เข้าใจ "แท้มค" ทางการเมือง แต่ความคิดของทหารช่วงนี้ไม่ได้ต้องการให้ทหารเกี่ยวข้องกับการบริหารบ้านเมือง แต่พอใจเพียงแต่ให้ทหารมีความรู้ทางการเมืองทุกระบบ เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์รัฐธรรมนูญ^๒ เนื่องจาก "ทหารเท่านั้นที่จะเป็นผู้ประสพความศาศติสุข สงบหรือทรยุภายในประเทศ"^๓ และ การรักษารัฐธรรมนูญนั้น ผู้ที่จะทำได้ หรือปกป้องรัฐธรรมนูญได้ "อุประมาประคองแขกยามผู้รักษบ้านและรูปธรรมอันนั้น ได้แก่ ทหาร"^๔ ทหารจึงมีความเห็นว่า ยามที่ "รัฐธรรมนูญไม่ปลอดภัย" ทหารควรจะมีบทบาททางการเมือง ไปจนกว่าจะถึงเวลาที่บ้านเมืองสงบราบคาบ "เมื่อระบอบรัฐธรรมนูญได้ครอบงำประเทศโดยแน่นแฟ้นแล้ว เมื่อนั้นทหารจะเป็นทหารรัฐธรรมนูญอันแท้จริง"^๕ จุดศูนย์กลางของคำว่า การเมือง ของทหารในช่วงเวลานี้จึงอยู่ที่ "รัฐธรรมนูญ" และทหารจะไม่ใช้คำว่า ประชาธิปไตย เมื่อพูดถึงระบอบการปกครองประเทศทหารจะใช้คำว่า การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ เป็นการให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญมาก กจำตัวระบอบการปกครอง ซึ่งทหารโดยทั่วไปยังไม่มีความเข้าใจ

^๑"อัศวจารุ", "การปรุงตนให้มีค่า", หนังสือพิมพ์ทหารบก ๑ (๑๖ สิงหาคม ๒๔๗๖) : ๓๐.

^๒"จดหมายจากประเทศเยอรมัน", หนังสือพิมพ์ทหารบก ๓ (๑๕ ธันวาคม ๒๔๗๗)

: ๓๒.

^๓เรื่องเดียวกัน.

^๔พ.ต.หลวงสารานุประพันธ์, "ทหารรัฐธรรมนูญ", หนังสือพิมพ์ทหารบก ๒ (๒๔๗๖) : ๑๕๑.

^๕เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๕.

กระแสความคิดเห็นในกองทัพที่เกี่ยวกับบทบาทของทหารในทางการเมือง ซึ่งในช่วงเวลานี้มีนายทหารที่ได้แสดงความคิดเห็นที่ต้องการเพียงให้ทหารมีความรู้เรื่องการเมือง โดยไม่ต้องเข้าไปมีบทบาททางการเมืองโดยตรง นอกจากบทบาทของ "ผู้พิทักษ์" ในยามที่รัฐธรรมนูญไม่ปลอดภัยแล้ว พบว่าทหารบางส่วนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทหารและการเมืองว่ามีความเกี่ยวพันกัน จำเป็นจะต้องสัมพันธ์กันเสมอ แต่การที่ผู้บริหารกิจการทั้งสองฝ่ายเป็นคนละคนกัน การที่จะมีความเห็นสอดคล้องกันนั้น เป็นไปไม่ได้ ดังนั้น จึงมีทหารที่เสนอว่า กิจการทหารและการบริหารบ้านเมือง ควรจะมีผู้บริหารงานเป็นคนเดียวกัน เช่นเดียวกับ นโปเลียน โบนาปาร์ต ซึ่งทำให้ฝรั่งเศสเจริญรุ่งเรืองได้ และสรุปความคิดในบทความว่า "ประเทศสยามของเรานี้ เราจะเชื่อได้สนิทใจหรือว่าจะไม่มีผู้ที่ได้ลักษณะละม้ายนโปเลียน เสียเลย?"^๑ ซึ่งเป็นบทความที่นับว่าเป็นบทความแรกๆ ที่แสดงความคิดเห็นว่า ผู้นำทางทหารกับผู้นำทางการเมืองปกครองควรจะเป็นคนเดียวกัน และหลังจากนั้นไม่นานก็ได้มีบทความที่แสดงความคิดเห็นทำนองเดียวกันนี้ออกมาอีกในการยกย่องผู้นำที่เป็นทั้งผู้นำทางทหาร และผู้นำทางการเมืองว่า สามารถทำให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง และได้ยกตัวอย่างในประวัติศาสตร์ที่ชี้ให้เห็นว่า "ผู้ทำการปกครองคนทั้งชาติ และบริหารประเทศจนขึ้นชื่อลือนามนั้นคือทหารแท้ ๆ ทั้งเนื้อทั้งตัวเท่านั้น"^๒ และได้แสดงความคิดเห็นไม่ศรัทธาต่อการปกครองของพลเรือน เป็นครั้งแรกว่า

มีชาติใดประเทศใดในยุคไหนบ้างที่มีประมุขเป็นยอดทหาร แล้วจะยังผลแห่งการปกครองบ้านเมือง มิเจริญรุ่งเรืองได้ตรงกันข้าม เรากลับเห็นจากพงษาวดาร แต่ว่าความพินาศฉิบหายของประเทศชาติหนึ่งชาติใดก็ดี มักเกิดในสมัยที่ประมุขของประเทศชาตินั้น ขาดสมรรถภาพในทางทหารเสียเสมอไป^๓

บทความชิ้นนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงระบบทหารนิยมที่ทหารได้รับการอบรมสั่งสอนมาว่าทหารมีความสำคัญต่อชาติมากกว่าวิชาชีพอื่นใด และความไม่ศรัทธาต่อผู้นำพลเรือนในการปกครอง

^๑ ร.อ.หลวง เดชประดิษฐ์, "รัฐประศาสน์กับการทหาร," หนังสือพิมพ์ทหารบก

๒ (สิงหาคม ๒๔๗๗) : ๔๓.

^๒ "จู่", "ทหารกับการปกครอง," ยุทธโศก ๕ (กรกฎาคม ๒๔๘๐) : ๗.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

หลังจากนั้นไม่นานก็ได้มีบทความแสดงความคิดเห็นที่ยอมรับจุดอ่อนของทหารใน
ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปกครอง เช่น

เราเป็นทหาร เราก็มุ่งที่จะพิจารณาเฉพาะวิธีรบ วิธียุทธ แต่เราเพียงผ่าน
ไป หรือไม่ทราบเลยว่า แนวเศรษฐกิจ การปกครอง การสังคม ฯลฯ อันเป็น
กรอบใหญ่และสำคัญ เพราะมีอิทธิพลเหนือการทหารนั้น ได้เปลี่ยนไปบ้างอย่างใดหรือ
เปล่า และเปลี่ยนเพราะมีเหตุผลอะไรบ้าง สะท้อนสะท้อนมาถึงการทหาร
สถานใดบ้าง^๑

ในบทความนี้ ทหารได้เสนอให้มีการรวมพลังกันระหว่างทหารและพลเรือนเพื่อความ
ก้าวหน้าของประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นความคิดที่ก้าวหน้าพอสมควรสำหรับในช่วงเวลาที่ทหารถูก
ปกครองโดยรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

ความคิดของทหารต่อความมั่นคงของประเทศ

ความมั่นคงของประเทศชาติเป็นความคิดที่สำคัญและอยู่ในจิตสำนึกของทหารมาโดย
ตลอด และที่สำคัญคือการมองปัญหาคอมมิวนิสต์ ซึ่งในช่วงหลัง ๒๔๗๕ ทหารไม่รู้จักคอมมิวนิสต์
อย่างแท้จริง แม้ว่าในขณะนั้นจะมีการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์บ้างแล้วก็ตาม แต่ทหารไม่เคย
ทำการศึกษา จึงไม่รู้เรื่องคอมมิวนิสต์ แม้ว่าใน พ.ศ. ๒๔๗๖ จะได้มีการตราพระราชบัญญัติ
ว่าด้วยคอมมิวนิสต์ขึ้นมาแล้วก็ตาม และปัญหาเรื่องคอมมิวนิสต์เป็นปัญหาที่ทหารคิดว่าเมื่อเข้ามา
ในประเทศได้แล้ว จะล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ให้หมดสิ้นไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ทหารยอมไม่ได้
ความรู้สึกลัวตกกลัวของทหารที่มีต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ จะเห็นได้จากการคัดค้านเค้าโครงการเศรษฐกิจ
ของหลวงประดิษฐมนูธรรม ตลอดจนเมื่อเกิดกบฏบวรเดชในช่วง พ.ศ. ๒๔๗๖ ลัทธิคอมมิวนิสต์
ก็ได้ถูกอ้างในการปฏิวัติครั้งนี้ ว่ารัฐบาลได้ให้หลวงประดิษฐมนูธรรมกลับมาประเทศไทย และเป็น

^๑พล.ต.ส.ศรานุชิต, "ข้อคิดหลังสงคราม," ยุทธโศก ๕๒ (มิถุนายน ๒๔๘๔) :

การสนับสนุนคอมมิวนิสต์ "อันเป็นลัทธิที่โลกไม่นิยม...ซึ่งจะนำความไม่สงบและนำความหายนะมาสู่ประเทศสยามเป็นแน่นอน"^๑ ทั้ง ๆ ที่ทหารยังไม่ทราบว่าคอมมิวนิสต์คืออะไร

ได้มีบทความในยุทธโศกช่วง พ.ศ. ๒๔๘๐ เขียนเรื่องเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็น การสะท้อนภาพของความคิดทหารในกองทัพที่มีต่อลัทธินี้ว่า

...ลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นเลวเพียงใด ข้าพเจ้าจะชี้แจงให้ฟังสักเล็กน้อย
 ถือว่าผู้หญิงทุกคนเป็นกลาง หรือ ไม่ใช่ลูกไม่ใช่เมียของใคร ใครไม่มีบุญคุณแก่ใคร แม้แต่
 บิดมารดาปู่ย่าตายาย นอกนั้นลัทธินี้มีหลักถือว่า บุคคลในโลกเกิดมาตัวเปล่า เมื่อ
 เติบโตขึ้น ไม่ควรจะมีสมบัติเป็นส่วนของตน ทรัพย์สินสมบัติทั้งสิ้นต้องเป็นของรัฐ แม้จะ
 ทำอะไรได้ ก็ต้องส่งไปให้รัฐ แล้วรัฐจึงจะแบ่งให้ตามกำหนด จะพอหรือไม่พอไม่
 เข้าใจด้วย^๒

บทความชิ้นนี้เป็นบทความที่แสดงให้เห็นถึงความรู้และความคิดของทหารในกองทัพที่มี
 ต่อคอมมิวนิสต์เป็นครั้งแรก และชัดเจนที่สุด แต่มีใช้ว่าความคิดของทหารที่มีต่อคอมมิวนิสต์จะเห็น
 และมองแต่สิ่งที่เลวร้าย แต่ทหารยอมรับว่าคอมมิวนิสต์ มีกองทัพที่เข้มแข็ง โดยยกไซเรียต
 เป็นหลัก ว่าเป็นกองทัพที่เพียบพร้อม มีความเข้มแข็ง พร้อมด้วยกำลัง วินัยและอุดมคติเป็นอันหนึ่ง
 อันเดียวกัน^๓

ความคิดเรื่องเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ของทหารในช่วงนี้ไม่เด่นชัดมาก เป็นเพราะขณะนั้น
 ไทยยังไม่ถูกคุกคามด้วยภัยจากคอมมิวนิสต์ที่เห็นได้ชัดเจน แต่ความคิดของทหารที่เกี่ยวกับความ
 มั่นคงของประเทศช่วงนี้นอกจากปัญหาคอมมิวนิสต์แล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม

^๑ หจข. สร. ๐๒๐๑.๑.๑/๑ คำแถลงการณ์หรือใบปลิวของพวกเขา กบฏ ๒๔๗๖.

^๒ รามรณภพ, "บันทึกสามัคคีธรรมกร-ทหาร," ยุทธโศก ๕ (สิงหาคม ๒๔๘๐) : ๑๘๖.

^๓ ว่าที่ ร.ต.สนอง ถมึงรักษ์สัตว์, "เคล็ดลับแห่งชัยชนะของกองทัพแดง," ยุทธโศก

๕๒ (ธันวาคม ๒๔๘๔) : ๗๔.

เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งในช่วง พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๖ ที่ส่งเสริมลัทธิชาตินิยม เป็นเหตุให้ทหารมองคนจีนด้วยสายตาที่ไม่ไว้วางใจ ทำให้ความคิดเช่นนี้ของทหารมีสืบเนื่องมาจนปัจจุบันที่ทหารมีความเห็นว่า คนจีนเป็นคนกลุ่มน้อยที่ต้องระมัดระวัง และเป็นภัยต่อความมั่นคงและปลอดภัยของชาติ

ความคิดของทหารต่อกองทัพ

จากความคิดที่ทหารเคยได้รับการปลูกฝังอบรมมาว่า กองทัพมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อชาติ ความคิดเช่นนี้จะยังอยู่ในจิตสำนึกของทหารอยู่ตลอดมา ตลอดจนความสำนึกที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาว่า การพัฒนากองทัพเป็นการพัฒนาประเทศ ความคิดเห็นของทหารส่วนใหญ่ที่แสดงออกมาจึงอยู่ในรูปของ ความไม่พอใจต่องบประมาณทางทหารของกองทัพตลอดมา

การที่ทหารได้รับการอบรมสั่งสอนมาให้เห็นลัทธิทหารนิยม ทำให้ทหารรู้สึกถึงความสำคัญของตนเองในการเป็นเครื่องมือสำหรับป้องกันและรักษาความเป็นอิสระของชาติ "ถ้าชาติไทยตั้งคนไทยทุกคนรักความเป็นอิสระภาพ ก็ต้องช่วยกันบำรุงกองทัพของตนให้มีสมรรถภาพดี เป็นที่ไว้วางใจได้อย่างแท้จริง" ซึ่งประเทศที่ทหารมองดูด้วยความชื่นชมตลอดมาคือประเทศญี่ปุ่น ทหารมองว่าญี่ปุ่นเจริญรุ่งเรืองเป็นมหาอำนาจได้ ก็เพราะญี่ปุ่นพัฒนากองทัพโดยให้งบประมาณจำนวนมากกว้างงบประมาณด้านอื่น ๆ ทำให้ทหารไทยรู้สึกเปรียบเทียบกับญี่ปุ่นอยู่ตลอดมา เช่น มีนักเรียนนายร้อยแสดงความคิดเห็นเรื่องการพัฒนากองทัพว่า

...ส่วนญี่ปุ่นเล่า ได้รับงบประมาณบำรุงทหารถึง ๖๐% ของรายได้ของประเทศ ครั้นหวนมาดูของสยามสิ เรามิงบประมาณเพียง ๒๐% กว่า ๆ เท่านั้น เพียงพอละหรือจริงอยู่ เรามีเรื่องอื่น ๆ ที่จะต้องปรับปรุงไปพร้อมกับกำลังทหาร ทั้งที่เรามีรายได้น้อยกว่า

พ.อ.หลวงประสิทธิ์ยุทธศิลป์, "เหตุที่ทำให้สมรรถภาพของกองทัพเปลี่ยนแปลง บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๔๘๒," คำบรรยายเรื่องกิจการของทหารทางวิทยุกระจายเสียง พ.ศ. ๒๔๘๒ (พระนคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ ๒๔๘๓), หน้า ๑๐-๑๑.

แต่เราก็พอจะแก้ไขได้ คือพวกเราจะร่วมมือกันบำรุงกองทัพของชาติให้เข้มแข็ง...
มาป้องกันประเทศด้วยวิธีบำรุงกองทัพสยามด้วยกัน^๑

ทหารตระหนักในพลังของกองทัพว่าเป็นพลังที่สำคัญ ด้วยเหตุว่ากำลังของประเทศต้องขึ้นกับพลานุภาพของกองทัพ กำลังของกองทัพ เป็นหลักที่สำคัญที่สุดของประเทศ ชาติจะเลิกล้มไปไม่ได้เป็นอันขาด สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรี จะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยอาศัยอำนาจของกองทัพ ถ้าไม่มีกองทัพ "ชาติไทยจะละลายศูนย์ไปจากโลก"^๒ ดังนั้น ทหารจึงสรุปว่า "...ทหารเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่พลเมืองปรารถนาจะให้ เป็น ผู้ป้องกันเอกราชของบ้านเมือง เป็นตัวอย่างอันดีงามของผู้ที่สละชีพเพื่อชาติได้ทุกกาลเทศะ เป็นตัวอย่างในการแสดงความรักชาติและเป็นเครื่องวัดเครดิตของชาติได้อย่างวิเศษ"^๓

ทหารมีความคิดว่า การพัฒนากองทัพเป็นการพัฒนาชาติ เป็นความคิดที่ทหารทุกคนยอมรับ เช่นมีนายทหารแสดงความคิดเห็นว่า ถ้าอยากให้บ้านเมืองเจริญเป็นสุข ให้เตรียมกำลังทหารให้มาก

"เงินที่เสียในการทหารนั้น ไม่ใช่เสียเปล่า ย่อมเป็นโล่ห์สำหรับป้องกันเมือง...ถ้าเราไม่มีกำลัง เพราะไม่อยากเสียเงิน ในทางทหารว่าไม่มีประโยชน์ เอาเงินไปถมทางอื่น สำหรับทำให้บ้านเมืองเจริญ ทำรถไฟ ขุดคลอง ฯลฯ บ้านเมืองก็เจริญจริง แต่บ้านเมืองที่เจริญขึ้น เป็นเหมือนขนมหวาน ยิ่งเจริญเท่าใด ยิ่งหวานมากเท่านั้น คนยิ่งอยากกัน ครั้งเขาจะกินเข้าเราเอาอะไรต้านทาน เปล่าไม่มี"^๔

^๑"ชาติกับทหาร," หนังสือ ๓ เรื่อง (พระนคร : โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษาทหารบก, ๒๔๔), หน้า ๔ (คณะข้าราชการในกรมยุทธศึกษาทหารบก พิมพ์แจกในงานปลงศพนักเรียนเทิฆนิคชนินทร์ โทละบุตร ณ วัดมกุฎกษัตริยาราม ๑๔ มีนาคม ๒๔๔๐).

^๒พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม, "ประโยชน์และความจำเป็นของการมีทหาร," หนังสือพิมพ์ทหารบก ๔ (๑๐ พฤษภาคม ๒๔๗๙), หน้า ๑-๓.

^๓ร.ต.สะอาด พุกกะมาน, "ความรักชาติ," หนังสือพิมพ์ทหารบก ๓ (พฤษภาคม ๒๔๗๘) : ๖๒.

^๔"ยามสงบเราเตรียม," ยุทธโศษ ๔๘ (พฤษภาคม ๒๔๖๓) : ๓.

ความคิดที่มีต่อกองทัพของตนเอง เป็นความคิดที่เด่นมากของทหารและบทความที่แสดงความคิดเห็นท่านองนี้มากที่สุด ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่า ทหารอาชีพในช่วงระยะเวลานี้ มีความสนใจแต่เรื่องภายในกองทัพของตนเอง โดยที่มีได้ขยายขอบเขตความสนใจออกไปนอกแวดวงวิชาชีพของตน แต่กระนั้นก็ตามจะเห็นว่ามีความคิดที่เด่นมากของทหารที่พยายามมองบทบาทของกองทัพของตนเอง โดยการสร้างจิตสำนึกว่า ตนเป็น "ทหารของชาติ" ซึ่งจะมีหน้าที่ในการป้องกันรักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และมาตุภูมิ^๑ ซึ่งจิตสำนึกนี้ทหารจะย่ำอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งการตระหนักว่า ทหารไม่ควรก้าวกำกับการเมือง เพราะทหารไม่ใช่ข้าราชการเมือง เป็นแต่เพียงนักรบเท่านั้น "ทหารไม่ใช่เครื่องมือสำหรับบราฆ่าฟันกันเองเพื่อแย่งอำนาจให้แก่ผู้ใด ทหารเป็นกำลังป้องกันรักษาประเทศ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ"^๒ ซึ่งนับว่าเป็นความคิดที่ก้าวหน้าที่สุดของทหารในช่วงนี้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความคิดของทหารจะถูกปิดกั้น โดยการปิดวารสารซึ่งเป็นเวทีของการแสดงความคิดเห็น และคลังแห่งความรู้ของทหารให้เหลือเพียงฉบับเดียวก็ตาม ทำให้การแสดงความคิดเห็นของทหารในเรื่องต่าง ๆ ลดน้อยลงกว่าก่อนหน้านี้ และงานเขียนของทหารส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิทยาการทางทหาร แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึง พัฒนาการทางด้านความรู้ในวิชาชีพของทหาร ทหารอาชีพสนใจเรื่องที่เป็นวิชาชีพที่บริสุทธิ์ เช่น พัฒนาการของเทคโนโลยีทางทหาร เป็นต้น อันแสดงให้เห็นถึงความเป็น "ทหารอาชีพ" มากขึ้น และที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางความคิดของทหารในช่วงนี้คือ การเปลี่ยนความคิดจากการเป็นทหารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นทหารของรัฐธรรมนูญและเป็นทหารของชาติ ซึ่งมีหน้าที่พิทักษ์ปกป้อง "ระบอบรัฐธรรมนูญ" ให้คงอยู่ตลอดไป

ความคิดของทหารอาชีพ (พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๕๐๐)

สภาพการณ์ทางการเมือง

ก่อนที่จะเกิดการรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งนำโดยจอมพลผิน ชุณหะวัณ และคณะนั้น บ้านเมืองประสบปัญหาหลายด้าน เช่นปัญหาเศรษฐกิจ เนื่องจากการขาดแคลนข้าวสารและค่าของเงินบาทลดลง ปัญหาคอร์รัปชันในวงราชการ เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จอมพลผิน ชุณหะวัณทำการปฏิวัติ โดยหลังการปฏิวัติได้จัดตั้งให้นายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรี และ

^๑"ร.ร.ภ.", "ทหารของชาติ", หนังสือพิมพ์ทหารบกฉบับฉลองรัฐธรรมนูญ, หน้า ๑๖๔.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๘.

หลังจากการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๔๙๑ พรรคประชาธิปัตย์ได้เสียงส่วนใหญ่ในสภา ทำให้นายควง อภัยวงศ์ได้ครองตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีก จนกระทั่งถูกทหารจีให้ลาออก และจอมพล ป. พิบูลสงครามกลับมาเป็นผู้นำอีกครั้งหนึ่ง

ในวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๑ เกิดกบฏของนายทหารที่เรียกว่ากบฏเสนาธิการหรือกบฏ นายพล ผู้ก่อการส่วนใหญ่เป็นนายทหารกรมเสนาธิการ ประกอบด้วยหัวหน้าคนสำคัญได้แก่ พล.ต.สมบูรณ ศรานุกิต พล.ต.เนตร เขมะโยธิน และพล.ต.หลวงรณรงค์กรโกวิท โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงกองทัพบกที่เสื่อมโทรมให้ทันสมัย และไม่ต้องการให้ทหารประจำการ เข้ายุ่งกับการเมืองโดยตรง ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกคณะรัฐประหารชั้นนำจำนวนหนึ่งได้ใช้อิทธิพล และชื่อเสียงของคณะรัฐประหารเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว โดยอาศัยการเมืองเป็น เครื่องมือ และบางคนมีพฤติกรรมทุจริต นอกจากนี้ยังไม่พอใจ พล.ท.กาจ กาจสงคราม ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก ที่เข้าแทรกแซงในกองทัพบกมากเกินไป โดยเฉพาะมีแผนเปลี่ยนแปลง การจัดกำลังในกองทัพบก ซึ่งจะทำให้กองทัพบกตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคณะรัฐประหารโดยสิ้นเชิง คณะผู้ก่อการกบฏไม่ต้องการให้กองทัพบกตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มใด ๆ และไม่ ต้องการให้ทหารยุ่งเกี่ยวกับการเมือง จึงคิดหาทางล้มอำนาจของคณะรัฐประหารเพื่อให้ทหาร ทำหน้าที่เป็นทหารแต่เพียงอย่างเดียว และได้วางแผนการกระทำการในวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๑ แต่ยังไม่ทันได้ลงมือกระทำการก็ถูกจับกุมเสียก่อน โดยบุคคลสำคัญในการจับกุมได้แก่ พล.ต.สฤษดิ์ ธานี และพล.ต.เผ่า ศรียานนท์

หลังจากกบฏเสนาธิการแล้ว ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ เกิดกบฏวังหลวง โดยทหารเรือและกลุ่มผู้สนับสนุนของนายปรีดี พนมยงค์ แต่ถูกปราบปรามโดยกำลังทหารของ

ประชัน รักพงษ์, "การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหาร และรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๒๖๓-๒๖๔ และ พล.อ.เนตร เขมะโยธิน, งานใต้ดินของพันเอกโยธี (พระนคร : ธานีการพิมพ์, ๒๕๐๐), หน้า ๘๒๒.

รัฐบาล^๑ และใน ๒๙ มิถุนายน ๒๕๔๔ ได้เกิดกบฏทหารเรือขึ้นอีกครั้งหนึ่ง คือกบฏแมนฮัตตัน แต่ถูกปราบลงได้

ในวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ จอมพล.พิบูลสงคราม ทำรัฐประหารเงียบ เนื่องจากสมาชิกรัฐสภาสังกัดพรรคประชาธิปัตย์โจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรงในการปราบกบฏแมนฮัตตัน ที่ใช้กำลังอย่างรุนแรง จอมพล.พิบูลสงครามได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่ใช้อยู่ และนำรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาใช้แทน และในสภาจึงไม่มีกลุ่มที่คัดค้านรัฐบาล แต่ภายในคณะรัฐประหารเองก็มีการแตกแยกกัน คือฝ่ายจอมพล.พิบูลสงคราม และสมาชิกของคณะราษฎร กลุ่มที่ ๒ มีจอมพลผิน ชุณหะวัณ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และตำรวจกลุ่มที่ ๓ มีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีนายทหารระดับกลางและระดับล่างหนุนอยู่มาก และเมื่อมีการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๐๐ มีกระแสความคิดของมวลชนคัดค้านการเลือกตั้งสกปรกของคณะรัฐบาล ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ทำการรัฐประหาร เป็นการสิ้นสุดยุคของจอมพล.พิบูลสงคราม อย่างแท้จริง

สภาพการณ์ภายในกองทัพ

ในช่วงเวลานี้ ภายในกองทัพบกไทยได้มีการพัฒนาและการจัดระบบกองทัพใหม่ให้เป็นกองทัพที่มีการต่อสู้อย่างทันสมัย ตามพระราชกฤษฎีกาฉบับวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๔ เป็นจุดเปลี่ยนแปลงในอนาคตของกองทัพไทย ให้เห็นว่าการจัดกองทัพบกได้พัฒนามาเป็นแบบของสหรัฐอเมริกา เพื่อให้รับกับการศึกกองทัพไทยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในการร่วมมือการฝึกฝนต่างๆ มีการปรับปรุงกองทัพให้ทันสมัย เพิ่มกำลังกองทัพขึ้นมากมาย สถาบันการศึกษาของกองทัพบกได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น และขยายตัวขึ้นเพื่อช่วยฝึกให้นายทหารมีหน้าที่ใหม่ ๆ ในกองทัพสมัยใหม่

^๑ชโยนนันต์ สมุทวณิชและพีรศักดิ์ จันทอรินทร์, ข้อมูลพื้นฐานกึ่งศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๓๓.

ใน พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้มีการส่งนายทหารจำนวนมากไปฝึกหัดและศึกษาที่สหรัฐอเมริกา เพื่อประสิทธิภาพในการดูแลควบคุมกองทัพบกที่มีกรมกองต่าง ๆ สลับซับซ้อนมากขึ้น ได้มีการ จัดกรม เสนาธิการขึ้นใหม่ ตามแบบสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ^๑ และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีอำนาจเต็มที่ในการดูแลกองทัพบก ซึ่งการจัดระเบียบของกองทัพใน พ.ศ. ๒๔๙๕ ทำให้การบังคับบัญชาหน่วยทหารในกรุงเทพฯ ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของกองทัพภาคที่ ๑ ซึ่ง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีอำนาจบังคับบัญชาโดยตรง^๒

ในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๕๐๐ จึงเป็นช่วงที่กองทัพไทยได้รับอิทธิพล จากสหรัฐอเมริกา เพื่อต่อต้านอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเหตุให้ จุดเริ่มของความคิดเรื่องคอมมิวนิสต์ได้รับการปลูกฝังลงในความคิดของทหารว่าเป็นลัทธิที่เป็นภัย ร้ายแรงต่อประเทศชาติ ซึ่งทำให้ทหารไทยมีอุดมการณ์ที่สำคัญคือการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเวลา ต่อ ๆ มา

บทบาทของทหารระดับกลางและระดับล่าง

รัฐประหาร ๒๔๙๐ เป็นจุดเริ่มต้นของการเมืองในช่วงใหม่ ซึ่งผู้นำทหารส่วนใหญ่ ยกเว้นจอมพลป. พิบูลสงคราม เป็นนายทหารพื้นเมือง ซึ่งไม่เคยไปศึกษาต่อต่างประเทศ มีความคิดที่เป็นแบบพื้นเมืองมากกว่าคณะราษฎร และเป็นนักอนุรักษนิยมไม่มีความผูกพันกับระบบ รัฐสภา เพราะไม่เคยเข้าข้างซึ่งมาในสมัยที่เป็นนักเรียน ทำให้ผู้นำทหารในรุ่นต่อ ๆ มา มีความ คิดที่เป็นเผด็จการมากกว่าผู้นำทหารสมัยคณะราษฎร

ภายหลังจากเหตุการณ์รัฐประหาร ๒๔๙๐ เป็นเหตุให้มีนายทหารยศระดับกลาง และระดับล่างได้ก้าวขึ้นมาบริหารทางการเมือง ได้แก่ พ.ท.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บังคับการกรม ทหารราบที่ ๑ พ.ท.บัญญัติ เทพหัสดินทร์ รองผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑ พ.ท.สุดใจ พูลทรัพย์

^๑ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์และ ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๒๐.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๒.

เสนาธิการกรมทหารราบที่ ๑ พ.ท.ประภาส จารุเสถียร ผู้บังคับกองพันที่ ๑ กรมทหารราบ
 ที่ ๑ พ.ต.ตรี บุญยกนิษฐ์ ผู้บังคับกองพันที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑ พ.ท.ชลอ จารุกัลล์
 ผู้บังคับกองพันที่ ๓ กรมทหารราบที่ ๑ พ.ต.จิตต์ สุนทรนนท์ ผู้บังคับกองพันที่ ๑ กรมรถรบ
 ร.อ.ประจวบ สุนทรางกูร กรมรถรบ พ.ท.กฤษ ปุณณกันต์ ผู้บัญชาการกองพันทหารม้าที่ ๑
 รักษาพระองค์ ร.อ.ชาติชาย ชูณหวัน ผู้บังคับกองร้อย กองพันทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์
 พ.ท.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ ผู้บังคับกองพันที่ ๒ ป.ต.อ. พ.ต.ประमाण อติเรกสาร กรมพาหนะ
 ทหารบก พ.ท.ถนอม กิตติขจร โรงเรียนนายร้อยทหารบก ร.อ.ชาญรงค์ วิจารณ์บุตร
 ผู้บังคับหมวด กองพันที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์ เป็นต้น^๑ ซึ่งต่อมานายทหาร
 ยศระดับกลางและระดับล่าง เหล่านี้ได้มีบทบาทสำคัญต่อการเมืองไทยในระยะเวลาต่อมาอย่างมาก
 นายทหารระดับกลางและระดับล่าง เหล่านี้มีบทบาททางการเมืองอีกครั้งหนึ่งในการรัฐประหาร
 ๒๔๙๔ ทำให้เกือบทุกคนได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภา ประเภท ๒ ตามรัฐธรรมนูญ ๒๔๗๕
 และเมื่อมีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีที่มีจอมพลป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี (ระหว่าง ๖
 ธันวาคม-๒๓ มีนาคม ๒๔๙๕) ในจำนวนรัฐมนตรี ๒๕ คน มีนายทหารเหล่านี้ได้เป็นรัฐมนตรี
 ๕ คนคือพล.ท.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.อ.ประमाण อติเรกสาร พล.ต.ต.เผ่า ศรียานนท์
 พ.อ.สิริ สิริโยธิน และพลตรีหลวงชำนาญรณยุทธ ซึ่งนายทหารเหล่านี้มีอายุราชการยาวนาน
 พอ จนทำให้มีอำนาจทางการเมืองเรื่อยมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๕๑๖ เป็นเหตุให้นายทหาร
 ยศระดับกลางและระดับล่างรุ่นหลัง ๆ ไม่มีโอกาสเข้ามามีบทบาททางการเมืองในระดับสูงได้
 แต่จะได้รับการตอบแทนทางการเมืองให้เป็นสมาชิกสภา^๑ รัฐธรรมนูญ วุฒิสภาและสมาชิก
 สภานิติบัญญัติแห่งชาติ^๒ เท่านั้น

นายทหารระดับกลางและระดับล่างตั้งแต่สมัยหลัง ๒๔๗๕ รัฐประหาร ๒๔๙๐ รัฐประหาร
 ๒๔๙๔ หรือรัฐประหาร ๒๕๐๐ ต่างก็มีจุดศูนย์กลางของความจงรักภักดีและอยู่ภายใต้การนำของ
 ของผู้นำทางการเมืองเพียงคนเดียวที่สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของนายทหารระดับกลาง

^๑ช.อ.ส., "ยังเติร์กกับการเมือง," หน้า ๒๔.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖-๒๗.

และระดับล่าง ซึ่งคุมกำลังทั่วประเทศ เช่นจอมพลป.พิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร ดังนั้น บทบาททางการเมืองจึงจำกัดอยู่เฉพาะการเข้ามาดำรงตำแหน่งในสภาประเภทแต่งตั้ง โดยที่มิได้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่เด่นชัดออกมา^๑

ความคิดของทหารอาชีพในกองทัพบก พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๕๐๐

ในขณะที่ทหารระดับกลางและระดับล่างส่วนหนึ่งมีบทบาททางการเมือง โดยที่มิได้มีความคิดทางการเมืองที่ชัดเจน ทหารอาชีพทั่วไปในกองทัพได้มีการแสดงความคิดเห็นทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การทหารและปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทางความคิดที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มทหารอาชีพได้พอสมควร

จากการศึกษาวารสารของทหารในช่วงเวลานี้พบว่า ทหารมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และมีโลกทัศน์ที่กว้างขวางกว่าในช่วงก่อนหน้านี้นี้ คือหลังจาก ๒๔๗๕ ลงมาซึ่งทหารถูกปิดกั้นทางความคิด วารสารของทหารที่เคยเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นก็ถูกยุบเลิกไปมากมายหลายฉบับ แต่ในช่วงเวลานี้มีวารสารของทหารหลายฉบับได้ฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ และมีการก่อตั้งขึ้นใหม่ ซึ่งวารสารของทหารที่มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นในช่วงนี้เช่น

๑. ยุทธโฆษ เริ่มออกใหม่ตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๗๙
๒. เสนาศึกษา เริ่มออกใหม่ พ.ศ. ๒๔๙๔
๓. เสนาธิปัตย์ ของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ออกเป็นครั้งแรกใน พ.ศ.

๒๔๙๐

๔. เสนาสาร ของกระทรวงกลาโหม ออกเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๙๔
๕. กลาโหม ของกระทรวงกลาโหม ออกเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๙๗-๒๕๐๐
๖. ทหารปืนใหญ่ ของกรมจเรปืนใหญ่ เริ่มออกใหม่ พ.ศ. ๒๔๙๑-๒๔๙๘
๗. ทหารราบ ของเหล่าทหารราบ เริ่มออกใหม่ พ.ศ. ๒๔๙๐

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

๘. ทหารม้า ของเหล่าทหารม้า ออกเป็นครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๙๖
 ๙. พลาริปัตยกรรม ของเหล่าพลาริการ ออกเป็นครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๙๙

จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลานี้ มีหนังสือพิมพ์ของทหารออกมามาก ทั้งเริ่มต้นออกใหม่และออกใหม่หลังจากที่ถูกยุบเลิกไปในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยวารสารของทหารเหล่านี้จะมุ่งเผยแพร่วิทยาการทางทหาร ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยาการทหาร ความรู้รอบตัวต่าง ๆ เช่น

หนังสือพิมพ์กลาโหม ซึ่งกระทรวงกลาโหมได้ออกขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่วิทยาการทางทหาร ประวัติศาสตร์ทหาร และแนวทางป้องกันราชอาณาจักรเพื่อให้ข้าราชการ นักศึกษาและประชาชนทราบเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวาง ให้ความเห็นและวิวัฒนาการทางการเมือง การทหาร ทางเศรษฐกิจและเสนอสารคดี บันเทิงคดี กรีนินธ์และ "สากลกรณี" หรือความรู้สถานการณ์นอกประเทศ^๑

เสนาริปัตยกรรม มีความมุ่งหมายแลกเปลี่ยนความรู้ ข่าวดารารความเป็นอยู่ระหว่างผู้บังคับบัญชา อาจารย์และนักเรียนเก่า เรื่องของโรงเรียนเสนาริการทหารบก ตลอดจนนายทหารตามหน่วยต่าง ๆ เพื่อความสัมพันธ์ทางจิตใจ โดยเนื้อหาจะเป็นเรื่องสารคดี วิทยาการทางทหาร ความเคลื่อนไหวในวงการทหารในปัจจุบันและอนาคต พร้อมด้วยบรรรเทิงคดี^๒ โดยจัดทำเลียนแบบหนังสือ Military Review ของโรงเรียนเสนาริการทหารบกสหรัฐอเมริกา ซึ่งเสนาริปัตยกรรมจะมีบทความเกี่ยวกับวิชาการทหาร ความคิดเห็นทางการเมือง โดยมีนายทหารระดับตั้งแต่ ร.อ.-พ.อ.เขียนมาลงมาก เมื่อเทียบกับวารสารของทหารส่วนใหญ่แล้วเสนาริปัตยกรรมจะหนักไปในเรื่องหลักการและแนวความคิดทางวิชาการมากกว่าเล่มอื่น ความสนใจของทหารจากวารสารเสนาริกรรมจะเห็นว่าสนใจแต่เรื่องภายในวงวิชาชีพของตนเอง ข่าวดังประเทศหรือการวิเคราะห้ข่าว ก็มีกจะเป็นเรื่องของการสงคราม การพัฒนายุทธวิธีการรบหรือความมั่นคงของชาติ ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของทหาร

^๑ หจข.มท. ๐๒๐๑.๒.๑/๔๗๔ เขียวชวนเปนสมาชิกหนังสือพิมพ์กลาโหม พ.ศ. ๒๔๙๗.

^๒ เสนาริกรรม ๑ (มีนาคม ๒๔๙๐) : ไม่ปรากฏเลขหน้า.

เสนาศึกษา มีจุดประสงค์เผยแพร่วิทยาการทางทหารและความคิดเห็น เช่น เล่มอื่น ๆ ในช่วง พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๕๐๐ เสนาศึกษาลงเรื่องเบา ๆ เช่น มีนวนิยาย เรื่องอ่านเล่น มากกว่าวิทยาการทางทหารหรือการวิจารณ์ข่าวต่าง ๆ เช่น ในสมัยก่อน แต่ก็ยังคงมีบทความเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นในการเมืองระหว่างประเทศหรือการทหารต่างประเทศ เช่น เรื่อง "ความเปลี่ยนแปลงของเกาหลี"^๑ เรื่อง "ความเป็นมหาอำนาจ"^๒ เรื่อง "จลาจลในสิงคโปร์"^๓ เป็นต้น แต่เมื่อเทียบถึงสมัยก่อนหน้านั้นแล้ว เสนาศึกษาสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีบทความแสดงความคิดเห็นมากกว่า

ยุทธโกษ มีวัตถุประสงค์ให้นายทหารได้เรียนรู้วิชาทหาร ทาความรู้รอบตัว ตลอดจนความรู้ความคิดเห็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี การจัดกองทัพ ประวัติศาสตร์ทหารและความรู้รอบตัวอื่น ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ยุทธโกษเป็นคลังแห่งความรู้เกี่ยวกับวิทยาการส่วนรบ" คล้าย Journal of the Royal United Service Institution ของกองทัพอังกฤษ^๔ แต่ยุทธโกษจะมีบทความประเภทข่าวและ "รัฐประศาสน์ที่เกี่ยวกับกิจการทางทหาร" เพื่อให้ทหารได้รับรู้เหตุการณ์ของโลกอยู่เสมอ "แต่โดยที่เรื่องทำนองนี้อาจมีบางสิ่งบางอย่างเกี่ยวข้องแก่การเมืองอยู่บ้าง... เพราะกิจการทางทหารและทางรัฐประศาสน์จำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น... การทราบวิธีดำเนินการทางรัฐประศาสน์ไว้บ้าง ไม่ถึงกับยื่นมือเข้าไปเกี่ยวข้อง ก็ไม่ทำให้เกิดผลเสียหายอะไร แต่กลับจะเป็นประโยชน์สำหรับการทำงานร่วมกัน

^๑ดู พ.ล.อ.ต. พ.เฟื่องวุฒิราญ, เสนาศึกษา ๑๗ (สิงหาคม ๒๔๙๓).

^๒ดู พ.อ.วิโรจน์ อินวษา, เสนาศึกษา ๑๗ (ธันวาคม ๒๔๙๓).

^๓ดู พ.ต.ภักดี สัมบูรณ์พันธ์, เสนาศึกษา ๑๗ (กุมภาพันธ์ ๒๔๙๔).

^๔ยุทธโกษ ๖๐ (กันยายน ๒๔๙๕) : ๘๕.

ในยามฉุกเฉิน^๑ ยุทธโฆษจึงมีเรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองมากกว่าวารสารของทหารเล่มอื่น ๆ และที่สำคัญคือ นายทหารทุกคนที่เขียนเรื่องลงในยุทธโฆษ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิทยาการทางทหารสามารถวิพากษ์วิจารณ์วิทยาการทางทหารได้โดยไม่ต้องเกรงอิทธิพลใด เพราะบทความที่ลงพิมพ์ในยุทธโฆษทางราชการมิได้รับรอง จึงปรากฏว่ามีบทความที่เกี่ยวกับการ "พลิกแพลง" แบบฝึกซ้อมบังคับของทหารราชการอยู่เสมอ^๒

บทความในยุทธโฆษระหว่างช่วง ๒๔๕๐-๒๕๐๐ จะมีบทความที่แสดงความคิดเห็นของนายทหารต่อกองทัพ การเมือง เศรษฐกิจ สถานการณ์ทางทหารและทางการเมืองของโลก ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ ซึ่งขณะนั้นทหารยังคงแสดงความคิดเห็นต่อคอมมิวนิสต์ในแง่ของการศึกษาเป็นทฤษฎี โดยศึกษาจากประเทศคอมมิวนิสต์เช่นโซเวียต เป็นตัวอย่างของคำว่า "คอมมิวนิสต์" ในความคิดของทหาร

บทความในยุทธโฆษเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจปัญหาของชาติ ของกลุ่มทหารอาชีพ ตลอดจนการมีโลกทัศน์ที่กว้างขวางในการมองปัญหาการเมืองภายในประเทศและต่างประเทศ แต่ทั้งนี้ปัญหาเหล่านั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับกิจการทหาร เช่นเรื่อง "ความไม่สงบในเอเชีย"^๓ หรือเรื่อง "สถานการณ์ทางทหารและทางการเมืองของโลกปัจจุบัน"^๔

โดยสรุปหลังจากรัฐประหาร ๒๔๙๐ แล้ว ซึ่งเป็นการกลับมาสู่ความเป็นผู้นำทางการเมืองของฝ่ายทหาร ยุทธโฆษมีบทความที่เป็นเรื่องทั่วไปที่นายทหารทั่วไปมีความสนใจ เช่นเรื่องราวเกี่ยวกับวิทยาการทหารทั่วไป และประวัติศาสตร์ทางทหาร ตลอดจนเศรษฐกิจการเมือง สังคม แต่หลังจาก พ.ศ. ๒๔๙๓ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พ.ศ. ๒๔๙๖ ปรากฏว่า

^๑ พ.ท. หลวงยอดอาวุธ, "แถลงการณ์ของผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์ยุทธโฆษ", ยุทธโฆษ ๕ (กรกฎาคม ๒๔๕๐), หน้าพิเศษ

^๒ "บรรณาธิการบันทึก," ยุทธโฆษ ๕๓ (กุมภาพันธ์ ๒๔๕๑) . ๑๒๗-๑๒๘.

^๓ ดูทำรง ปานสิงห์, ยุทธโฆษ ๕๔ (เมษายน ๒๔๕๕).

^๔ ดู ร.อ. วัฒนา พยัคฆนิธิ, ยุทธโฆษ ๕๔ (มีนาคม ๒๔๕๔).

มีบทความที่เป็นเรื่องเฉพาะของวิชาชีพที่นายทหารสนใจ เช่นพบว่ามีความเกี่ยวกับการจัดกองทัพของสหรัฐอเมริกา ซึ่งกองทัพไทยกำลังมีการจัดตามแบบของสหรัฐฯ และข่าวต่างประเทศที่เกี่ยวกับการทหาร เนื่องจากเป็นระยะที่ประเทศไทยส่งทหารเข้าร่วมในสงครามเกาหลี ทำให้ความสนใจของทหารต่อการวิเคราะห์ข่าวต่างประเทศจะมุ่งไปที่ข่าวทางการทหารในประเทศต่าง ๆ เป็นสำคัญ และอาจสรุปได้ว่า ทหารในช่วงเวลานี้มีความสนใจเรื่องภายในวงวิชาชีพของตนมากกว่าเรื่องอื่น ๆ แต่ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาของบ้านเมือง และการเมืองก็ยังคงมีกระแสความคิดอยู่ในกองทัพตลอดมา

จากวารสารของทหารพบว่าการแสดงความคิดเห็นที่เด่นมากของทหาร นอกจากเรื่องวิทยาการทางทหารแล้ว จะเป็นในเรื่องของกองทัพ การเมือง ปัญหาของบ้านเมือง ซึ่งจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของทหารอาชีพโดยทั่วไปได้

ในช่วงเวลานี้ ความคิดของทหารที่มีต่อกองทัพ เป็นไปในลักษณะไม่พอใจต่อสภาพความเสื่อมโทรมของกองทัพหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ความรู้สึกของทหารที่มีต่อกองทัพของตนเอง ปรากฏอยู่ในวารสารของทหารทุกฉบับคือ "กองทัพบกของเราในปัจจุบันย่อมจะต้องยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเปรียบเสมือนคนป่วย ที่นอนรอคอยความหวังในอันที่จะลุกขึ้นยืนหยัดปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความพากพวมเหมือนดังกาลก่อน" และสิ่งที่อยู่ในความคิดของทหารตลอดมาคือ ปัญหาเรื่องงบประมาณ ซึ่งทหารต้องการให้ทางรัฐบาลอนุมัติงบประมาณสำหรับการทหารให้มากกว่าด้านอื่น ๆ โดยนำไปเปรียบเทียบกับกองทัพของต่างชาติ เช่น "เรื่องงบประมาณ การใช้จ่ายของกองทัพบก ฝรั่งเศสและเยอรมันช่างน่าปลื้มใจสำหรับเขาเสียจริง ๆ เขากลับได้กำไรเสียทั้งนี้เพราะอะไร เพราะชาวยุโรปย่อมตระหนักใจอยู่แล้วว่า การสงครามเป็นสิ่งที่ป้องกันไม่ได้ อย่างแน่นอน จึงยอมลงทุนแต่ยามปกติ"^๒ ตลอดจนการเรียกร้องให้บำรุงสวัสดิการของทหาร^๓ และเมื่อกองทัพไทยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ทำให้ทหาร มีความหวังต่ออนาคต

^๑"ไอโตกานอง", "แต่ผู้บัญชาการ," หนังสือพิมพ์ทหารปืนใหญ่ ๔ (เมษายน-มิถุนายน ๒๔๙๒) : ๗๔-๘๐.

^๒"คำนำของเจ้ากรมยุทธการทหารบก," ภูษิต (กุมภาพันธ์ ๒๔๙๐), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

^๓พล.ท.เดช เดชประดิษฐ, "ข่าวทหารต่างประเทศ," ยุทธโศก ๕๗ (กันยายน ๒๔๙๒) : ๖๗.

ของกองทัพว่าจะแจ่มใสและก้าวหน้าต่อไป^๑ ความคิดของทหารที่มีต่อกองทัพของตนเองเป็น
ความคิดที่ฝังรากลึกกลงไปใน หมุ่นายทหารทั่วไป เนื่องจากต้องการเห็นกองทัพเจริญ
ก้าวหน้าเพื่อเป็นหลักของประเทศ

หลังจาก พ.ศ. ๒๔๕๐ แล้ว จะมองเห็นถึงความนึกคิดของทหารในเรื่องบทบาท
ทางการเมืองของทหารได้บ้าง อุดมการณ์ของทหารจะต้องค่อย ๆ เปลี่ยนจากการเน้นหนัก
ในเรื่องการร่วมมือกันเพื่อเสถียรภาพและการปรับปรุงภายในประเทศ มาเน้นในการเป็นผู้นำ
ทางการเมืองของชาติ^๒ แต่เป็นการเน้นให้ทหารศึกษาเรื่องการเมืองให้แตกฉาน โดยไม่
เล่นการเมือง และการย่ำเตือนหน้าที่ของทหารในการเป็น "ทหารของชาติ" มิใช่ทหาร
ของพรรคการเมือง และเมื่อมีเหตุการณ์ทางการเมืองใด ๆ เกิดขึ้น ทหารจะต้องไม่ปฏิบัติ
"เราอดทนที่จะยืนมอง ณ ปลายทางของวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญเสมอ"^๓ กระแสความคิดของ
ทหารที่มีต่อบทบาทของทหารทางการเมือง จึงไม่ต้องการที่จะให้กองทัพไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง
โดยให้เหตุผลว่า "เมื่อทหารเข้าไปยุ่งกับการเมืองนั้น ทหารนั้นเองมักจะเป็นลูกมือหรือเครื่อง
มือของนักการเมืองเสมอ"^๔

ที่น่าสังเกตคือ ในบทความที่แสดงความคิดเห็นทางการเมืองของทหารนั้น ทหารจะ
แสดงความคิดหรือความรู้สึกไม่ตีต่อผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย เช่น
เห็นว่าผู้แทนราษฎรมีสถานพิเศษและล่วงเลยเข้าไปควบคุมฝ่ายทหาร หรือเมื่อเป็นผู้แทนราษฎร
แล้วจะรำรวยขึ้นอย่างผิดสังเกต "ถ้าอยากเป็นใหญ่เป็นโต ใช้วิธีรวบรวมพวกที่มีหัวอกอันเดียวกัน
รวม ๆ เข้าตั้งพรรคการเมืองสักกี่คนก็ได้ โดยตนเองเป็นหัวหน้า"^๕ ทหารไม่รู้สึกศรัทธาต่อระบบ

^๑"รถหีบกระสุน", "ในสายตายุทธโฆษ," ยุทธโฆษ ๕๔(กรกฎาคม ๒๔๕๔) : ๑-๒.

^๒ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, การเมืองระบบพ้องอนุอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า ๓๕๐.

^๓"บรรณาธิการบันทึก," ยุทธโฆษ ๕๓(ตุลาคม ๒๔๕๐) : ๑๒๔.

^๔พ.ท.พูล สวัสดิพิศาล, "ทหารกับการเมือง," เสนาธิปไตย, ๑(มีนาคม ๒๔๕๐) : ๒๕.

^๕"ช.ข้าง," "ทหารกับการเมือง," เสนาสาร ๑(กันยายน ๒๔๕๔) : ๔.

พรรคการเมือง และผู้แทนราษฎร มีบทความในยุทธโศกที่แสดงความเห็นที่รุนแรงเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบที่ราษฎรเลือกผู้แทนเข้ามาบริหารราชการแผ่นดิน ว่า "ถ้าเลือกผิด บ้านเมืองฉิบหาย ราษฎรก็เดือดร้อนเอง"^๑ และกล่าวถึงการบริหารประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตยว่า

ภายใต้การปกครองของระบอบประชาธิปไตย ใครมีอะไร ๆ เจริญขึ้นหลายอย่าง แต่ที่เด่นกว่าเพื่อน นั่นคือ สมัยนี้ข้าราชการผู้ใหญ่ไม่ต้องใช้รดของตนเอง มีรถยนต์หลวง น้ำมันหลวง คนขับหลวงให้ใช้ เมื่อชำรุดก็ซ่อมหลวงหรือเปลี่ยนใหม่...เข้าของก็แพง จนอาจพูดได้ว่า ไม่เคยมีประวัติของประเทศไทย ราษฎรจนเจียนจะอดตายอยู่แล้ว^๒

บทความในยุทธโศกที่แสดงความคิดเห็นของทหารที่มีต่อการเมืองที่เด่นมากในช่วงเวลานี้คือ บทความเรื่อง "สัญลักษณ์ของนักการเมือง"ของ ร.อ.เปรมชัย วิตตะ ซึ่งกล่าวถึงเมื่อตนเข้าโรงเรียนนายร้อย นักเรียนนายร้อยจะถูกอบรมไม่ให้เกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะความคิดเห็นทางการเมืองจะทำให้ทหารเข้าข้างพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง อันจะทำให้เกิดความแตกแยกในกองทัพ แต่ ร.อ.เปรมชัย วิตตะ ได้แสดงความคิดเห็นขัดแย้งว่า "ทหารเป็นส่วนหนึ่งของพลเมือง พลเมืองแปลว่ากำลังของบ้านเมือง คนอยู่ในเมือง ก็เป็นชาวเมือง คนอยู่ในป่าก็เป็นชาวป่า...ทหารทั้งหลายได้รับการฝึกอบรมมาในเมืองและอยู่ในบ้านเมืองก็เป็นชาวเมือง"^๓ และสรุปว่าทหารควรพิจารณาตนเองว่าเป็นพลเมือง และการที่จะเป็นพลเมืองที่ดี คือ "การรู้จักหน้าที่ของชาวเมือง ก็คือการเรียนรู้การเมือง"^๔ และได้เสนอความเห็นให้ทหารยุ่งเกี่ยวกับการเมือง โดยให้เหตุผลว่า "การที่นายทหารสนใจการเมืองก็แปลว่าพวกเรากำลังฝึกฝนตน หรือบำเพ็ญตนที่จะเป็นชาวเมืองที่รอบรู้การเมือง

^๑ "๑๕๕๔", "ลองพูดความจริง," ยุทธโศก ๕๓ (สิงหาคม ๒๔๙๐): ๖๖๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๒.

^๓ ร.อ.เปรมชัย วิตตะ, "สัญลักษณ์ของนักการเมือง," ยุทธโศก ๕๗ (มิถุนายน ๒๔๙๒) : ๘๗.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

คือจะเป็นพลเมืองที่ตร ที่มีความรู้เรื่องการเมือง ให้สมกับที่เราท่านเป็น "พลเมือง" ผู้มีหน้าที่
พิทักษ์เอกราชของชาติบ้านเมือง"^๑ การเรียกร้องให้ทหารเรียนรู้ทางการเมือง เพราะเห็นว่า
ทหารกำลังถูกการเมืองคุกคาม ถ้าทหารไม่สนใจเรียนรู้การเมือง ทหารจะถูกการเมืองคุกคาม
แต่มีใช้ต้องการให้ทหารเป็นนักการเมือง เพราะนายทหารเป็นผู้พิทักษ์รักษาชาติธรรมของ
ประเทศ เป็นรัฐบุรุษ มิใช่แค่การเมือง "เพราะนักการเมืองเขาคิดถึงแต่การเลือกตั้งครั้งหน้า
ส่วนรัฐบุรุษเขาคำนึงถึงชาติในวันข้างหน้า"^๒ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของทหารที่มีต่อ
นักการเมืองได้ชัดเจน

นอกจากการแสดงความคิดเห็นเรื่องการเมืองแล้ว ปัญหาของชาติบ้านเมืองก็อยู่ใน
ความสนใจของทหารตลอดมา แม้ว่าทหารจะมองปัญหาได้ไม่ลึกซึ้งก็ตาม แต่ก็สะท้อนให้เห็น
ถึงความรู้สึกห่วงใย และการถือเป็นการระแวงที่ของทหารที่จะดูแลความทุกข์สุขของประชาชน
และการมองปัญหาว่าประเทศชาติจะเจริญรุ่งเรืองได้ มิใช่อยู่ที่การทหารอย่างเดียว แต่
ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของชาติ^๓ ซึ่งทำให้ทหารมองว่า สังคมไทยเป็น "สังคมพิกการ"
เพราะมีปัญหาเรื่องปากท้อง "ถ้าทุกคนมีงานทำ มีการกินดีอยู่ดี ไม่มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูง
ในสังคมมากนัก สังคมพิกการก็จะน้อยลงไปเอง"^๔ กระแสความคิดของทหารเกี่ยวกับการ
แก้ไขปัญหาของบ้านเมืองมีมาโดยตลอดในกองทัพ

โดยสรุป ความคิดทางการเมือง ทางสังคมและโลกทัศน์ของทหารในช่วงเวลานี้
ยังไม่ชัดเจนนัก แต่เมื่อเทียบกับในช่วงหลัง ๒๔๗๕ ทหารในช่วงนี้มีโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น
และมีการแสดงออกทางความคิดมากขึ้น

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๙-๙๐.

^๓ พล.จ.จิตติ นารีเสถียร, "หลักประกันชาติไทยในทัศนะของข้าพเจ้า," เสนา
ธิปดีย์ ๗ (กันยายน ๒๔๙๖) : ๑๕.

^๔ "ข้างเงิน", "สิ่งที่ไม่อาจจะขจัดไปจากโลกนี้ได้," ยุทธโศก ๖๑ (กันยายน ๒๔๙๖) : ๖๗

ความคิดของทหารอาชีพ พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๑๖

จากการที่จอมพลสฤษดิ์ ได้ทำการรัฐประหาร เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๐๐ ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์การเมืองไทยยุคใหม่ คือยุคที่ผู้นำมีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคง หรือความสงบเรียบร้อยของประเทศ และเป็นการนำเอากลุ่มผู้นำทางทหาร ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาอบรมจากโรงเรียนภายในประเทศเข้ามา เป็นผู้นำทางการเมือง ซึ่งนายทหารเหล่านี้เป็นผลผลิตของการศึกษาทางทหารภายในประเทศ และผู้นำทหารเกือบทุกคนผ่านการศึกษามาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ความคิดทางการเมืองของผู้นำทหารในช่วงเวลานี้ ทั้งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร ล้วนแต่ไม่มีความผูกพันกับระบอบประชาธิปไตย มีความคับแคบในวิชาสังคมศาสตร์ จากหลักสูตรการศึกษาเดิมของโรงเรียน ทำให้โลกทัศน์ของนายทหารระดับสูงเหล่านี้ไม่กว้างขวางเท่าที่ควร ประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้นำทหารระดับสูงนี้จึงพัฒนาขึ้นมาจากภายในประเทศทั้งสิ้น

การเมืองไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๑๖ นั้น อยู่ภายใต้้นายกรัฐมนตรีเพียง ๒ คน คือจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งทำการปกครองประเทศ โดยการใช้อำนาจเด็ดขาด การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนรวมทั้งการเลือกตั้งถูกยกเลิก สภานิติบัญญัติมาจากการแต่งตั้ง ซึ่งเมื่อประชาชนอยู่ในระบอบเผด็จการมานานถึง ๑๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๑๑ รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรจึงได้ผ่อนคลายความตึงเครียดทางการเมือง ด้วยการเร่งรัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญ ที่ร่างโดยใช้เวลาานานมาก และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใน พ.ศ. ๒๕๑๑ และเปิดให้มีการเลือกตั้งโดยทั่วไปเป็นครั้งแรกในรอบ ๑๐ ปี เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๒ ซึ่งเป็นการสิ้นสุดของการปกครองเด็ดขาดของทหารและในการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคสหประชาไทยซึ่งเป็นพรรครัฐบาลได้ที่นั่งในสภามากที่สุด และด้วยแรงสนับสนุนจากสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้ง และเสียงสนับสนุนจากทหาร จอมพลถนอม กิตติขจร จึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป

การบริหารประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญ ก่อให้เกิดปัญหาในสภา และทำให้จอมพลถนอม กิตติขจรหันกลับไปใช้การปฏิวัติเพื่อล้มรัฐธรรมนูญ และกลับไปใช้อำนาจเด็ดขาดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง

ทำให้เกิดกระแสความคิดต่อต้านในหมู่ประชาชนทั่วไป จนในที่สุด รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจรก็ได้ถูกโค่นล้มไปโดยพลังของมวลชน ในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ ภายใต้ผู้นำทหารระดับสูงที่ปกครองประเทศอย่างเผด็จการ ทำให้นายทหารระดับกลางและระดับล่างไม่มีอำนาจและอิทธิพลทางการเมือง จะมีเพียงทหารระดับคุมกำลังได้รับแต่งตั้ง เป็นสมาชิกสภา แต่ก็มิได้มีบทบาทอะไรในรัฐสภา และความคิดทางการเมืองก็ไม่เด่นชัด เช่นเดียวกับสมัยที่ผ่านมา และไม่มีความคิดของทหารกลุ่มใดที่โดดเด่นขึ้นมาจากวงวิชาชีพเดียวกัน จนทำให้บรรดานักวิชาการและบุคคลทั่วไปตีความว่าทหารไม่มีความคิดทางการเมือง หรือถ้าจะมีก็เป็นเพียงความคิดแบบอนุรักษนิยม มีลักษณะเผด็จการ และต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงเท่านั้น

จากการศึกษางานเขียนทางวิชาการและแสดงความคิดเห็นของทหารในกองทัพ พบว่ามีกระแสความคิดประชาธิปไตยในกองทัพเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ การมองปัญหาของชาติด้วยสายตาที่เป็นจริง เช่นปัญหาสังคม ปัญหาคอมมิวนิสต์ ซึ่งเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ และมีการเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาของชาติ ซึ่งเป็นความคิดที่ก้าวหน้าพอสมควรในวงวิชาชีพทหาร แม้ว่าจะเห็นได้ไม่ชัด เจนนักก็ตาม

การพัฒนาทางความคิดของทหารบก พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๑๖

หลังจากการรวมอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทหารบกได้เข้ามามีส่วนร่วม และควบคุมการปกครองของชาติ มากกว่าที่เป็นอยู่แต่เดิม ทำให้ทหารซึ่งมีจิตสำนึกจากการได้รับการอบรมสั่งสอนมาให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อชาติและประชาชน ตระหนักต่อบทบาทของตนเองทางด้านการเมืองการปกครองของประเทศ

งานเขียนในวารสารของทหาร โดยเฉพาะในยุทธโศก และเสนาศึกษา ซึ่งเป็นหนังสือที่แพร่หลายทั่วไปในกองทัพ พบว่าได้สูญเสียความสนใจทางด้านทหารโดยตรง เนื่องจากมาให้ความสนใจต่อกิจการด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองมากขึ้น^๑ ความสนใจเรื่อง

^๑ ทัศนัย เฉลิมเตียรณ, ระบบพ่อนูปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า ๓๔๕.

ทางวิชาชีพของทหารแท้จะน้อยลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสมัยที่จอมพลถนอม กิตติขจรเป็นนายกรัฐมนตรี ทหารในสมัยตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนมาถึงสมัยจอมพลถนอม กิตติขจรเป็นนายกรัฐมนตรี ต้องการให้ทหารตระหนักถึงความรับผิดชอบใหม่ ๆ ของทหารที่มีต่อชาติ ที่มีใช้มีเพียงหน้าที่ในการป้องกันประเทศเท่านั้น หากแต่ทหารยังมีหน้าที่ต่อการเมือง การปกครองประเทศ ทหารจึงต้องเข้าใจปัญหาเศรษฐกิจและการเมือง นับว่าภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นต้นมา ทหารอาชีพเป็นกลุ่มที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับปัญหาสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ตลอดจนความรู้สึกตระหนักในบทบาทของตนในฐานะที่เป็นผู้บริหารชาติ และเป็นผู้นำที่สามารถ^๑

งานเขียนของทหารในวิทยาลัยการทัพบก ในวิทยาลัยการทัพบก ซึ่งเป็นสถาบัน การศึกษาขั้นสูงสุดของกองทัพบก ที่ได้ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ มีงานเขียนประเภทวิทยานิพนธ์ ซึ่งแสดงถึงความรู้และความคิดเห็นของทหาร พบว่ามีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับในวารสารของทหาร นั่นคือ ทหารให้ความสนใจต่อวิชาชีพของตนสูงกว่าความสนใจด้านอื่น ๆ เนื้อหาของวิทยานิพนธ์ ในวิทยาลัยการทัพบกจากชุดที่ ๑-๑๔ (พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๑๗) ได้แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มนี้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ตามหมวดและเรื่องดังนี้

๑. หมวดการทหาร	๔๔๔	เรื่อง
๒. หมวดคอมมิวนิสต์	๑๒๕	เรื่อง
๓. หมวดการบริหาร-การปกครอง	๘๗	เรื่อง
๔. หมวดการเมือง	๗๔	เรื่อง
๕. หมวดสังคม	๕๔	เรื่อง
๖. หมวดเศรษฐกิจ	๔๓	เรื่อง
๗. หมวดการเมืองต่างประเทศ	๑๘	เรื่อง
๘. หมวดจิตวิทยา	๑๖	เรื่อง

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๐.

หัวข้อของงานเขียนในวิทยาลัยการทัพบกที่เน้นหนักไปทางด้านการทหาร แสดงให้เห็นว่า ทหารอาชีพยังมีได้สูญเสียความสนใจในเรื่องวิชาชีพของตนลงไปอย่างสิ้นเชิง วิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นการแสดงออกโดยเสรีของทหารในทุกปี จะมีหมวดการทหารมากเป็นอันดับหนึ่งเสมอ ส่วนใหญ่จะเป็นการเสนอเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนากองทัพ การพัฒนายุทธศาสตร์ ยุทธวิธีทางการทหาร เป็นต้น

งานเขียนของทหารในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของทหารในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ซึ่งมีหัวข้อ ที่เขียนเกี่ยวกับการพัฒนาชาติ ปัญหาระหว่างประเทศ ปัญหาสงครามเย็น ปัญหาสังคมและภายในประเทศ ปัญหาการปกครองฝ่ายพลเรือน ปัญหาการปกครองฝ่ายทหาร และปัญหาอื่น ๆ นั้น พบว่า ทหารให้ความสนใจต่อปัญหาด้านการบริหารงานของฝ่ายพลเรือนเพิ่มมากขึ้น จากเดิม ซึ่งมีการเน้นแต่ปัญหาทางการทหาร และปัญหาคอมมิวนิสต์ ซึ่งปัญหาที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ก็ยังคงได้รับความสนใจมากอยู่ตลอดมา

ในงานเขียนของทหารทั้งจากวารสารทหาร เอกสารวิจัย วิทยานิพนธ์ของนายทหาร ที่เป็นงานที่แสดงถึงความรู้และความคิดของทหารอย่างเป็นระบบนั้น พบว่าความสนใจของทหาร ได้ขยายวงกว้างออกไปมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งทหารสนใจแต่เรื่องภายในกองทัพของตนเอง และความสนใจปัญหาของประเทศชาติก็มีความเข้าใจปัญหาได้ลึกซึ้งมากขึ้น จากความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ

การศึกษาความคิดของทหารจากวารสาร : ยุทธโฆษ และเสนาศึกษา

ยุทธโฆษ

ยุทธโฆษ ซึ่งเป็นคลังแห่งความรู้และเวทีแสดงความคิดเห็นของทหาร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๑๖ นั้น พบว่าก่อนหน้า พ.ศ. ๒๕๐๐ ทหารสนใจอยู่แต่ปัญหาโดยตรงเกี่ยวกับวิชาทหาร และยุทธการมากกว่าปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งจะปรากฏมากขึ้นตั้งแต่ ๒๕๐๐ เป็นต้นมา เช่นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๑ มีบทความของนายบุญชนะ รัตนากรเกี่ยวกับ

เศรษฐศาสตร์ เช่นเรื่อง "รายได้ประชาชาติ"^๑ และเรื่อง "หนี้สินของรัฐบาล"^๒ ซึ่งเป็น การดั่งพลเรือนที่มีความรู้เฉพาะเรื่อง เข้ามาให้การศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์แก่ทหาร ความ สนใจในเรื่องข่าวต่างประเทศของทหารในช่วงนี้ จะเป็นการสนใจเกี่ยวกับสงครามในต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศไทยกำลังได้รับความช่วยเหลือทั้งทางด้านยุทธโศปกรณ์ และการฝึกในกองทัพ และที่เกี่ยวกับโซเวียต ซึ่งทหารถือว่าเป็นตัวแทนของประเทศ คอมมิวนิสต์ เช่นบทความเรื่อง "ความสามารถในสงครามนอกแบบของโซเวียต"^๓ และ เรื่อง "วิจารณ์ก้าวใหม่ในอเมริกาและรัสเซีย" ซึ่งบทความนี้ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นด้วยกับ รัฐบาลในการมีความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา เพราะเห็นว่าเมื่อไทยยังไม่มีอาวุธที่ทันสมัยก็ต้อง หาพรรคพวกที่มีอาวุธทันสมัย "สมควรอย่างยิ่งที่เราจะเป็นมิตรที่ดีกับอเมริกา เพราะอเมริกา เป็นประเทศที่มีศาสนาเป็นหลักประจำใจ"^๔ โดยเฉพาะเรื่องของสหรัฐอเมริกาจะได้รับความ สนใจจากทหารมากอยู่ตลอดเวลา

บัญชากรมวินิสต์ใน พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้เริ่มมีทหารเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับการพัฒนา ท้องถิ่นในชนบท^๕ เนื่องจากรัฐบาลขณะนั้นพิจารณาเห็นว่า ท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกลและยากจน ขาดการดูแลจากรัฐบาล เป็นเหตุให้คอมมิวนิสต์แทรกซึมได้ง่าย^๖ ทางกระทรวงมหาดไทยจึงได้

^๑บุญชนะ อัดถากร, "รายได้ประชาชาติ," ยุทธโศปกรณ์ ๖๔ (กุมภาพันธ์ ๒๕๐๑).

^๒บุญชนะ อัดถากร, "หนี้สินของรัฐบาล," ยุทธโศปกรณ์ ๖๔ (พฤษภาคม ๒๕๐๑).

^๓พ.อ.ขม สุนทรวัต, "วิจารณ์ก้าวใหม่ในอเมริกาและรัสเซีย," ยุทธโศปกรณ์ ๖๖ (มีนาคม ๒๕๐๒) : ๑๘-๑๙.

^๔พ.อ.ประเสริฐ ฤทธิสิงห์, ยุทธโศปกรณ์ ๖๘ (สิงหาคม ๒๕๐๓).

^๕พ.ต. มีชัย คุณรักษา, ยุทธโศปกรณ์ ๖๘ (สิงหาคม ๒๕๐๔).

^๖ทิพรรัตน์ วานิชชา, "การปรับปรุงท้องถิ่นทุรกันดาร สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๑๘๒.

เสนอวิธีการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งทหารเองก็มีความคิดเห็นชอบด้วย และให้ความสนใจต่องานพัฒนาชนบท ซึ่งจะกลายเป็นเครื่องมือของทหารในการต่อต้าน และป้องกันคอมมิวนิสต์ในเวลาต่อมา โดยที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ เน้นเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นชนบทมาก เพื่อเร่งขจัดท้องถิ่นชนบทที่อ่อนแอในภูมิภาคทุกส่วนของไทยให้หมดสิ้นไป เพื่อป้องกันคอมมิวนิสต์ เป็นเหตุให้ความคิดที่ว่าประชาชนเป็นคอมมิวนิสต์เพราะความยากจนไม่ได้รับการเหลียวแลจากกลไกรัฐ ยังฝังติดอยู่ในจิตสำนึกของทหารตลอดมา โดยที่ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อความจริงที่ว่าคอมมิวนิสต์คือลัทธิความเชื่ออย่างหนึ่ง ซึ่งความคิดนี้กว่าจะเป็นที่ยอมรับก็ต้องใช้เวลาานานพอสมควร

นับตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเปิดการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธอย่างเปิดเผย ทหารได้แสดงความคิดเห็นเรื่องเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ตลอดมา และเป็นเรื่องที่อยู่ในความคิดและความสนใจของทหารตลอดมา แต่การปิดกั้นความคิดของทหารในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ ทำให้ทหารไทยขาดความรู้เรื่องคอมมิวนิสต์ ทั้ง ๆ ที่ทหารถือว่าเป็นภัยอันร้ายแรงของชาติ และมีทหารได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า "การที่จะต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ดีที่สุดนั้น วิธีหนึ่งที่จะช่วยได้ก็คือ รู้ว่าเขาได้มีการโฆษณาชวนเชื่ออะไร ด้วยวิธีการอย่างไร เมื่อเราได้พบได้เห็นหรือได้ฟัง ก็ย่อมรู้ได้ทันทีว่า มันเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ"^๑ และเสนอความคิดว่า ควรให้ประชาชนได้ศึกษาเรื่องของคอมมิวนิสต์ ประชาชนจะได้เปรียบเทียบได้ว่าอะไรดีเลวอย่างไร การปิดกั้นความคิดโดยไม่ให้ศึกษาถึงคอมมิวนิสต์ เป็นการต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่ไม่ได้ผล^๒ แต่เมื่อการเสนอแนะปัญหานี้ไม่ได้ผล ทหารจึงได้พยายามทำการศึกษาคอมมิวนิสต์จากตัวแทน นั่นคือจากประเทศที่เป็นคอมมิวนิสต์ คือโซเวียตและจีน^๓

^๑ ร.อ.ชลิต เทวะผลิน, "การโฆษณาชวนเชื่อเรื่องคอมมิวนิสต์," ยุทธโศภ
๖๖ (กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒) : ๗๒.

^๒ พ.ท.จำลอง โลกะกะลิน, "คนนี้เป็นคอมมิวนิสต์ครับ," ยุทธโศภ ๗๗ (พฤศจิกายน ๒๕๑๒) : ๗๒.

^๓ อ.อ.วิชัย ภูเจริญยศ, "สหภาพสาธารณรัฐโซเวียตโซเชี่ยลิสต์," ยุทธโศภ
๗๓ (เมษายน ๒๕๐๙) .

ภัยจากสงครามของคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ทำให้มีกระแสความคิดในกองทัพที่เสนอให้กองทัพบกปรับปรุงตนเอง ทั้งแนวความคิด การจัดกำลัง และวิธีดำเนินงานให้เหมาะสมกับการรุกรานในรูปแบบใหม่นี้ โดยการเสนอให้ไทยฝึกการรบนอกแบบให้มากขึ้น^๑ และเสนอให้ทหารไทยได้มีการอบรมปลูกฝังให้มีอุดมคติในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์^๒ ซึ่งข้อเสนอนี้ก็จะประสบผลสำเร็จก็เป็นเวลาอีกหลายปีต่อมา ซึ่งกองทัพบกมีนโยบายปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ทหารในกองทัพเพื่อต่อสู้ให้ชนะคอมมิวนิสต์ นับว่าทหารเสนอแนวคิดนี้ล่วงหน้ามานานแล้ว

บทความในยุทธโศกจำนวนมากที่สะท้อนให้เห็นถึงความหวาดเกรงภัยคอมมิวนิสต์ของทหารในกองทัพ ทำให้มีบทความที่แสดงถึงความไม่พอใจต่อความขัดแย้งทางการเมือง เรื่องแก้ไขรัฐธรรมนูญใน พ.ศ. ๒๕๑๓ เนื่องจากทหารคิดว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น ไม่ได้ทำให้ไทยจะพ้นภัยพิบัตินี้ เช่น

เรายังมีมานั่งเถียงกันอยู่ว่า เราจะแก้รัฐธรรมนูญใหม่ ควรจะให้ผู้แทนราษฎรเป็นเลขาธิการมนตรีใหม่ ควรจะ...ควรจะ...ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการขอขาดบาดตายของบ้านเมือง เฉพาะหน้านี้เลย...ไม่มีผู้แทนราษฎรคนไหนหรือประชาชนคนใด ที่จะช่วยกันออกความคิดว่า เราจะช่วยรัฐบาลในยามนี้ได้อย่างไร จึงจะทำให้ประเทศไทยพ้นภัยพิบัติในระยะใกล้นี้ไปได้^๓

บทความในยุทธโศกที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์มีอยู่อย่างแสดงให้เห็นถึงการรับรู้เรื่องคอมมิวนิสต์มากขึ้นกว่าแต่เดิม ในแง่ที่ยอมรับให้นายทหารและประชาชนได้ศึกษาลัทธิคอมมิวนิสต์ เพื่อให้รู้จักคอมมิวนิสต์ได้ถ่องแท้

^๑ ส. เกิดผล, "กองทัพบกจำเป็นต้องปรับตัวเองให้เหมาะกับสงครามในรูปแบบใหม่อยู่เสมอ," ยุทธโศก ๗ ๓ (พฤษภาคม ๒๕๐๔) : ๑๒.

^๒ พ.ท. เดชนัน จรุงเรืองฤทธิ, "ผมไม่แพ้คอมมิวนิสต์," ยุทธโศก ๗๖ (ตุลาคม ๒๕๑๑) : ๔๒-๔๓.

^๓ "๖๖๖", "คอมมิวนิสต์คิดอย่างไร," ยุทธโศก ๗๘ (สิงหาคม ๒๕๑๓) : ๓๔.

ความคิดเกี่ยวกับการเมือง

บทความในยุทธโศภที่แสดงความคิดเห็นต่อการเมืองไทยหรือระบบการเมืองมีน้อยมาก ในช่วง ๒๕๐๐-๒๕๑๓ ไม่ปรากฏว่ามีนายทหารแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมือง เนื่องจากขณะนั้นไทยว่างเว้นจากการเลือกตั้งถึง ๑๐ ปี ทหารจึงไม่มีความตื่นตัวทางการเมือง และเมื่อภายหลังการเลือกตั้งใน พ.ศ. ๒๕๑๒ ผ่านไป การมีรัฐสภาและความวุ่นวายของสมาชิกในรัฐสภา ทำให้ทหารแสดงความคิดเห็นที่ออกมาในลักษณะรำคาญใจ และไม่เชื่อใจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่า "...เป็นราษฎรที่ไม่มีผู้แทน อันเนื่องด้วยผมไม่เคยเลือกผู้แทนอันเป็นสิทธิอันชอบธรรมของผม เพราะผมไม่เคยให้ความเชื่อใจ และเชื่อถือต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดเลย"^๑

ความวุ่นวายเหล่านี้ทำให้ทหารสรุปแสดงความคิดเห็นด้วยการปฏิบัติตนเองของจอมพลถนอม กิตติขจรว่า "ตั้งแต่นี้ไปทหารเท่านั้นจะเป็นหลักสำคัญของแผ่นดิน เราจะต้องเป็นหลักอันแข็งแกร่งที่จะรักษาผืนแผ่นดินนี้ไว้ให้ดำรงอยู่ต่อไป"^๒

บทความทางการเมืองในยุทธโศภและการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของทหารบกในยุทธโศภ จะมีมากที่สุดระหว่างช่วงหลัง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖- ก่อน ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งเป็นช่วงที่บ้านเมืองอยู่ในสภาวะคับขัน ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

กล่าวโดยสรุป บทความในยุทธโศภจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงกระแสความคิดของทหารในกองทัพที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ ที่ทหารเห็นว่ามีความสำคัญต่อกองทัพ การพัฒนาของความคิดที่เด่นที่สุดในยุทธโศภ คือความคิดเรื่องเกี่ยวกับปัญหาคอมมิวนิสต์ ซึ่งเสนอให้ทหารศึกษาคอมมิวนิสต์ และเสนอให้ปลูกฝังอุดมการณ์ในการต่อสู้คอมมิวนิสต์ให้กับทหารในกองทัพ

^๑"๖๖๖", "เขาคงคิดกันว่าทหารไม่มีหัวใจ," ยุทธโศภ ๗๘(มีนาคม ๒๕๑๔) : ๒๕.

^๒"๖๖๖", "คำของทหาร," ยุทธโศภ ๘๐(กรกฎาคม ๒๕๑๗) : ๑๗.

นิตยสารเสนาศึกษามีความสำคัญในด้านที่เป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้า กับนักเรียนนายร้อยที่สำเร็จเป็นนายทหารแล้ว และนักเรียนนายร้อย ปัจจุบัน การเผยแพร่ความคิดเห็นต่าง ๆ ผ่านเสนาศึกษา จะนำไปสู่นายทหารหลักของกองทัพ ได้อย่างดี

นิตยสารเสนาศึกษาในช่วง พ.ศ. ๒๕๐๐ นั้น จะเน้นหนักไปทางวิชาชีพทหาร เช่น เกี่ยวกับการพัฒนากองทัพ พัฒนายุทธวิธีการรบ หรือเป็นเรื่องเกี่ยวกับกองทัพของต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา^๑ ซึ่งกำลังอยู่ในความสนใจของนายทหารในกองทัพไทยเป็นอย่างมาก ทั้งด้านการจัดกองทัพบกของสหรัฐ ยุทธวิธีการรบของกองทัพบกสหรัฐ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องโรงเรียนนายร้อยทหารบกสหรัฐอเมริกาหรือเวสต์ปอยต์ (West Point) ซึ่งโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รับเอาหลักสูตรการศึกษามาใช้ใน พ.ศ. ๒๕๔๓

บทความในเสนาศึกษาหลัง พ.ศ. ๒๕๐๐ ส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงความคิดเห็นของนายทหารเกี่ยวกับการทหาร นอกจากนั้นก็เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่นการศึกษา การเมือง วิเคราะห์ข่าวต่างประเทศ และเน้นหนักไปที่การศึกษาเรื่องเกี่ยวกับประเทศคอมมิวนิสต์ คือ จีนและโซเวียต

หลังจากที่มีการสู้รบกับพรรคคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผยใน พ.ศ. ๒๕๐๔ แล้ว บทความในเสนาศึกษาจะเน้นหนักไปที่การศึกษาเรื่องคอมมิวนิสต์มากขึ้น โดยศึกษาเน้นไปที่ตัวแทนของคอมมิวนิสต์ที่ทหารพอจะมีความรู้มาก คือจีนและโซเวียตนั่นเอง^๒ แต่ก็เห็นถึงความพยายามในการที่จะทำความเข้าใจปัญหาคอมมิวนิสต์ให้ถูกต้องมากที่สุด ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากข้อเขียนของนายทหารในระยะแรก ๆ คือ พ.ศ. ๒๕๐๕ ว่า

^๑ อ. พ.อ. ไสว ปัทมาคม, "ทหารแห่งกองทัพบกสหรัฐอเมริกา," เสนาศึกษา ๒๓ (มิถุนายน-กรกฎาคม ๒๕๐๐).

^๒ เช่น "อรชุน" "ผู้สืบตำแหน่งของเมมาเซตุง," เสนาศึกษา ๓๓ (สิงหาคม ๒๕๐๔). และ "๕๒๖๔" "หลังม่านไม้ไผ่," เสนาศึกษา ๓๔ (ตุลาคม-พฤศจิกายน ๒๕๑๐). และ "อรชุน", "สหภาพโซเวียต," เสนาศึกษา ๓๗ (กุมภาพันธ์-มีนาคม ๒๕๑๔).

คอมมิวนิสต์ก็ดี พวกครึ่งบ้าครึ่งบอก็ดี ต้องใช้ไม้แข็งให้เจ็บ นั่นแหละจึงจะหยุด
และสำนึกตัว การใช้ไม้ نرمกับพวกนี้มีแต่กินตัว เหมือนเด็กเกกมะเทรทชอบทำเกร
กับผู้ใหญ่ เช่นกบาลหนัก ๆ ที่เดียวจะหยุด และสำนึกตัว โลกเสรีปฏิบัติอย่างผู้ดีเกินไป
คอมมิวนิสต์จึงกินเข้าไปก่อนโลกแล้วเห็นใหม่^๑

ในปี ๒๕๑๔ มีนายทหารแสดงความเห็นเกี่ยวกับสงครามคอมมิวนิสต์ว่า

การสงครามในปัจจุบัน เป็นสงครามแย่งประชาชน ต่างฝ่ายต่างหวังที่จะแย่ง
เอาประชาชนมาเป็นพวกของตน ฝ่ายคอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จในหลายประเทศ
ก็โดยอาศัยประชาชนที่ได้จากการโฆษณาชวนเชื่อเป็นหลัก ฉะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่ง
ที่นายทหารใหม่ทุกคนจะต้องศึกษา เรื่องการเมือง เศรษฐกิจและสังคมให้เข้าใจถ่องแท้
สามารถนำมาประกอบเป็นปัจจัยในการวางแผนปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ที่เข้า
มาคุกคามประเทศเราได้ การใช้กำลังทหารปราบปราม เป็นมาตรการสุดท้ายที่จะปฏิบัติ
และเป็นการแก้ที่ปลายเหตุ ถ้าจะแก้ต้นเหตุจะต้องแก้ที่มาตรการทางการเมือง เศรษฐกิจ
และสังคม^๒

ความคิดเช่นนี้ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาความคิดของนายทหารที่ได้รับจาก
ประสบการณ์ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ด้วยตนเอง

บทความในเสนาศึกษาเมื่อเทียบเนื้อหาแล้วจะ "เบา" กว่ายุทธโกษมาก และบทความ
ที่สะท้อนถึงความคิดทางการเมือง ทางสังคมของทหารก็น้อยกว่ายุทธโกษ แต่ก็สามารถเห็น
พัฒนาการของความคิดของทหารได้

^๑"มรดก", "ละคร-ระคน," เสนาศึกษา ๒๘(เมษายน-พฤษภาคม ๒๕๐๔) : ๘.

^๒พ.ต.ศิริ ทิวะพันธุ์, "ของขวัญสำหรับน้องนายทหารใหม่," เสนาศึกษา
๓๘(ตุลาคม-พฤศจิกายน ๒๕๑๔) : ๑๘-๑๙.

การศึกษาความคิดของทหารจากงานทางวิชาการของทหารในวิทยาลัยการทัพบก

จากการศึกษาวิทยานิพนธ์ของวิทยาลัยการทัพบก ซึ่งพบว่านายทหารนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแสดงความสนใจต่อเรื่องในวงวิชาชีพของตนสูงกว่าเรื่องอื่น ๆ ดังกล่าวแล้วนั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่า ทหารเหล่านี้ยังคงเป็นทหารอาชีพอย่างแท้จริง เพราะยังไม่ได้สูญเสียความสนใจไปยังด้านอื่น ๆ ของประเทศ

เรื่องเกี่ยวกับกองทัพและวงวิชาชีพที่ทหารสนใจ จะเป็นเรื่องของการพัฒนากองทัพ และยุทธวิธีต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่กระนั้น เรื่องคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญในความคิดของทหารได้รับความสนใจมากที่สุดที่เป็นอันดับรอง ซึ่งงานเขียนเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางความคิดของทหารเกี่ยวกับปัญหาคอมมิวนิสต์ได้เป็นอย่างดี และปัญหาทางสังคมเป็นปัญหาที่นายทหารให้ความสนใจมากที่สุดเช่นกัน สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจต่อปัญหาของชาติ และมีการเสนอวิธีการแก้ไขด้วย

ปัญหาการเมืองไทยในสายตาของทหาร

ในขณะที่รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ปกครองประเทศสืบต่อจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยที่ใช้การปกครองเผด็จการไม่มีการเลือกตั้ง และไม่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น ใน พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้มีนายทหารแสดงความคิดเห็นเรียกร้องรัฐธรรมนูญ โดยให้เหตุผลว่า "เพื่อให้เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์จริง ๆ รัฐบาลน่าจะรีบเร่งประกาศใช้รัฐธรรมนูญปกครองประเทศออกมาโดยเร็ว การร่างรัฐธรรมนูญล่าช้าและหน่วงเหนี่ยวเนิ่นนานเป็นเวลาแรมปี ทำให้ประชาชนถูกจำกัดสิทธิและหน้าที่"^๑ การเสนอความเห็นเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงเสรีภาพในการคิดและการเขียน

^๑พ.อ. เสรี ไชยสุต, "สิทธิและหน้าที่ของประชาชน" (วิทยานิพนธ์วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๐๘-๒๕๐๙), หน้า ๕๙.

ของนายทหาร ซึ่งมีความคิดเห็นก้าวหน้า ต้องการเห็นประเทศเป็นประชาธิปไตย แม้ว่า
จะผูกพันระบอบประชาธิปไตยเอาไว้กับการมีรัฐธรรมนูญก็ตามที่ และปรากฏว่าเมื่อมีการเลือกตั้ง
ผ่านไปในปี ๒๕๑๒ มีนายทหารแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการที่ประชาชนไปใช้สิทธิน้อย
ว่าเป็นเพราะ "ประชาชนไม่นิยมการปกครองระบอบประชาธิปไตย"^๑ ซึ่งเป็นการสรุปอย่าง
ตามแบบของทหาร

ในช่วงเวลานี้ได้มีกระแสความคิดของทหารเกี่ยวกับด้านการเมือง การปกครองของ
ทหารที่น่าสนใจและทันสมัยมาก โดยการเสนอแนวทางการแก้ปัญหาของชาติไว้ว่า ต้องให้มีการ
ปฏิรูประบบการปกครองส่วนภูมิภาคเสียใหม่ ให้ส่วนภูมิภาคจัดการปกครองและบริหารท้องถิ่น
กันเอง โดยให้มีการเลือกตั้ง ข้าราชการส่วนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนเป็นผู้เลือกผู้ปกครองเอง
โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นลูกมือ ในการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนนโยบายของสภาส่วนภูมิภาค
โดยมีผู้ว่าราชการและนายอำเภอ ซึ่งราษฎรเลือกมาเป็นผู้รับผิดชอบ^๒ นับว่าเป็นความคิดที่
ก้าวหน้าอย่างมากของทหารในภาวะการที่บ้านเมืองยังเป็นเผด็จการอย่างเต็มที่

สำหรับความคิดของทหารเกี่ยวกับกลไกของระบอบประชาธิปไตยนั้น พบว่ามีงานเขียน
จำนวนมาก ของทหารที่แสดงถึงความคิดของทหารต่อการปกครองประชาธิปไตยในเมืองไทย
ว่า ประชาชนยังไม่มีความรู้เพียงพอ "รัฐบาลจะต้องเป็นผู้นำ และดำเนินการโดยเด็ดขาด
ไปก่อนอย่างมีหลักการ มิใช่กระทำไปแบบเผด็จการโดยมิได้คำนึงถึงเหตุผล เพราะถ้าบังคับจะ
ก่อให้เกิดความไม่พอใจขึ้น และเป็นจุดอ่อนที่ฝ่ายตรงข้ามจะโฆษณาโจมตีได้ การใช้
ประชาธิปไตยย่อมกระทำได้ง่ายในท้องถิ่นที่เจริญแล้ว"^๓ ความไม่ศรัทธาต่อรัฐบาลพลเรือน

^๑พ.อ.ศิริ หนูกิจ, "ประชาชนไทยกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๒), หน้า ๑๘.

^๒พ.อ.ปถม เสริมสิน, "ปัญหาของคนเชื้อชาติไทยในปัจจุบัน" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๐๘), หน้า ๑๑๐.

^๓พ.อ.วสิน อิศรางกูร ณ อยุธยา, "การแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๐๘), หน้า ๔๒.

ในการบริหารประเทศ เพราะทุกครั้งที่รัฐบาลพลเรือนบริหารประเทศ รัฐบาลพลเรือนไม่สามารถรักษาสถานการณ์ของประเทศไว้ได้ "ทำให้เราต้องเลือกเอาระหว่างประชาธิปไตยในระบอบทหารหรือประชาธิปไตยในระบอบพลเรือน"^๑ และทหารไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เสนอแนวคิดก้าวหน้าอย่างไรก็ตาม ก็มักจะมีข้อสรุปที่ตรงกันเสมอว่า "การปฏิวัติรัฐประหารจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องหมายถึง เสถียรภาพและความมั่นคงของชาติกำลังอยู่ในขั้นเสี่ยงต่ออันตราย เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของทหารโดยตรงในการรักษาความมั่นคงของชาติ"^๒ ทหารมองพรรคการเมืองและนักการเมืองว่าไม่จริงจังต่อประชาชน "พรรคการเมือง เป็นเสมือนที่รวมของนักการเมืองเท่านั้น พรรคการเมืองมิใช่ตัวแทนของประชาชน พรรคการเมืองจึงเป็นเสมือนสถาบันสำหรับแสวงหาอิทธิพลและแสวงหาอำนาจของนักการเมือง"^๓

ทหารมีการเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาการเมืองในสังคมไทยมาโดยตลอดและความคิดเหล่านี้ได้พัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงขั้นเสนอให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ซึ่งจะกระทำได้โดยการพัฒนาชนบทให้เจริญเพื่อผลต่อการพัฒนาประเทศ และผลต่อการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ด้วย

ความคิดต่อปัญหาคอมมิวนิสต์

ความคิดของทหารต่อคอมมิวนิสต์ได้มีการพัฒนามาโดยตลอด นับแต่ช่วงที่เกิดการต่อสู้ด้วยอาวุธกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ได้มีนายทหารแสดงความคิดว่า คอมมิวนิสต์เป็นอาชญากรรมที่มีแผนการ มีเล่ห์เหลี่ยมและเสนอวิธีแก้ไขปัญหาคอมมิวนิสต์คือ "ออกกฎหมายห้ามสินค้าจีนแดงเข้าประเทศไทยอย่างเด็ดขาด เพื่อมิให้สินค้าจีนแดงล้นตลาด อันจะทำให้

^๑ พ.อ.สนิท โปธิสุข, "พรรคการเมืองกับประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๔), หน้า ๓๒.

^๒ พ.อ.ปถม เสริมสิน, "ปัญหาของคนเชื้อชาติไทยในปัจจุบัน," หน้า ๔๔.

^๓ พ.อ.ปฐม ลูมะนังกุลและคณะ, "ยุทธศาสตร์แห่งชาติไทย," (มีนาคม, ๒๕๑๕), หน้า ๗.

เศรษฐกิจจีนแดงดีขึ้นแต่ของเราต่ำลง"^๑ และทหารก็เข้าใจว่าการแก้ไขปัญหาคอมมิวนิสต์จะต้อง
 แก่ตั้งแต่การที่รัฐบาลต้องพยายามดำเนินการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย" มิใช่ผูกขาด
 ความรักชาติด้วยบุคคลเพียงไม่กี่คน รับผิดชอบความเป็นอยู่ในบ้านเมืองเสียเองโดยลำพัง"^๒
 และทหารจะต้องมีความรู้เรื่องการเมืองเพื่อที่จะได้เข้าถึงประชาชนและปฏิบัติตามนโยบายของ
 ชาติได้ถูกต้อง" การต่อต้านคอมมิวนิสต์จะใช้กำลังทหารอย่างเดียวไม่ได้ แต่จะต้องทำควบคู่ไป
 กับการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาท้องถิ่น การโฆษณา การพัฒนาการศึกษาของประชาชน "การ
 ต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่ได้ผลก็คือ การทำให้ราษฎรเสื่อมใสและเห็นคุณค่าของระบอบการปกครองแบบ
 ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง"^๓ การเสนอแนวความคิดเช่นนี้ของทหารกระทำในขณะที่บ้านเมืองถูก
 ปกครองในระบอบเผด็จการและการปราบปรามคอมมิวนิสต์เป็นไปในลักษณะที่รุนแรง ซึ่งมีทหาร
 จำนวนมากไม่เห็นด้วยกับวิธีการเช่นนั้น

ทหารในวิทยาลัยการทัพบกเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ที่ก้าวหน้ามาก
 แม้ในช่วงเวลาที่คอมมิวนิสต์เปิดการสู้รบอย่างรุนแรง และรัฐบาลมีนโยบายต่อต้านอย่าง
 รุนแรงเช่นกัน จะสังเกตได้จากการมีความคิดขัดแย้งต่อรัฐบาลทหารในขณะนั้นเกี่ยวกับเรื่อง
 คอมมิวนิสต์ และความเข้าใจว่า คอมมิวนิสต์เป็นกองทัพที่มีความสามารถในการจัดตั้งกองโจร
 จนสามารถเอาชนะกองทัพที่มียุทธศาสตร์และการฝึกที่ดีได้ ก็เพราะมีแรงกระตุ้นทางการเมือง
 และสังคมจิตวิทยา^๔

^๑ พ.อ.คำรณ แสงจันทร์ไทย, "การป้องกันการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์" (วิทยานิพนธ์
 วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๐๘), หน้า ๑๔๕.

^๒ พ.อ.สิทธิ จิรโรจน์, "การจูงใจประชาชนชาวไทยในการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์"
 (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๐๘), หน้า ๒๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^๔ พ.อ.วคิน อิศรางกูร, "การแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,"
 (วิทยานิพนธ์วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๐๘), หน้า ๖๕.

^๕ พ.อ.กิตติ กาญจนกนก, "การใช้การรบแบบกองโจรป้องกันประเทศไทย"
 (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๐๘), หน้า ๖๑.

ในขณะที่เดียวกับที่มีนายทหารที่มีความคิดที่ทันสมัย ได้แสดงความคิดเห็นต่อคอมมิวนิสต์ ในทางที่ถูกต้อง แต่มีทหารส่วนหนึ่งที่ไม่มีความรู้เรื่องคอมมิวนิสต์ ยังคงมีแนวคิดที่ว่า คอมมิวนิสต์ คือจีนหรือคือโซเวียต ซึ่งประเทศไทยจำเป็นจะต้อง "ล้างผลาญ" และวิธีการหนึ่งที่ทหาร เสนอคือ การกำจัดพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยให้สูญสิ้น^๑ ตลอดจนการเข้าไปแทรกแซง ในอินโดจีน เพื่อความปลอดภัยของไทย และจะทำให้ไทยไม่ตกเป็นคอมมิวนิสต์ และทหาร จำนวนมากเชื่อว่า การรวมปราบคอมมิวนิสต์จะกระทำได้ในเวลาอันรวดเร็วโดยใช้กำลังทหาร อย่างเด็ดขาดและรุนแรง เพื่อขจัดให้หมดสิ้นไปทันที

เมื่อเวลาผ่านไปขณะที่การดำเนินการปราบปรามของรัฐบาลรุนแรงขึ้นทุกที ประสบการณ์ ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ของนายทหารก็มีมากขึ้น ทำให้ทหารเสนอแนะรัฐบาลและกองทัพว่า รัฐบาลผิดพลาดมาตั้งแต่ต้น ที่ใช้ปรัชญาป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ที่ผิดพลาด เริ่มตั้งแต่ การห้ามมิให้ราษฎรตลอดจนประชาชนได้เรียนรู้เรื่องคอมมิวนิสต์ ทำให้ข้าราชการและราษฎร ไม่มีความรู้เรื่องคอมมิวนิสต์อย่างดีพอ และเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลอุดมการณ์ในการต่อสู้ ตลอดจน การผิดพลาดในการฝึก ที่กองทัพมุ่งไปที่การฝึกการรบตามแบบ (Conventional Warfare) ในขณะที่คอมมิวนิสต์ใช้การรบนอกแบบหรือการสงครามพิเศษ (Special warfare) ซึ่งได้ผล กว่ามาก^๒ และเสนอแนะให้เห็นความสำคัญของการปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อดึงประชาชนมา เป็นพวกด้วย เพราะ "การปราบปราม ผกค. ที่จะถือเป็นชัยชนะโดยเด็ดขาดนั้นก็คือ การทำให้ ประชาชนทั้งหมดสนับสนุนและให้ความร่วมมือแก่ฝ่ายเราโดยสิ้นเชิง"^๓

^๑ พ.อ.ประยูทธ จารุมณี, "การข่าวกรองและการรักษาความปลอดภัยของกองทัพไทย" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๐), หน้า ๖๑.

^๒ พ.อ.ภิญโญ วัชรเทศ, "การพัฒนาการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๒), หน้า ๑๑๕-๑๒๐.

^๓ พ.อ.พร้อม ฉนวนวล, "บทบาทของกรมผสมที่ ๓ ในการป้องกันและและปราบปราม ผู้ก่อการร้าย" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๒), หน้า ๓๗.

การเสนอแนะแนวทางการต่อสู้คอมมิวนิสต์ในช่วงนี้ทหารจะเสนอให้พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาชนบท การศึกษาและปราบคอร์รัปชันในวงราชการ และมักสรุปปัญหาว่าการที่ประชาชนเป็น คอมมิวนิสต์ ก็เพราะมีสาเหตุใหญ่มาจากความยากจน และความที่กลไกของรัฐเข้าไม่ถึงประชาชน ทหารจึงได้เสนอให้เร่งรัดพัฒนาชนบท เพื่อว่าประชาชนจะได้ไม่รู้สึกว่าตนถูกทอดทิ้ง^๑ ทหาร พัฒนาความคิดในการมองปัญหาคอมมิวนิสต์และเสนอแนะวิธีการให้พัฒนาชนบทและเข้าถึงประชาชน ตามแนวการฝึกอบรมของสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้เสนอให้ทำ Civic Action หรือการเข้าถึง ประชาชนโดยทหาร เช่นการช่วยเหลือประชาชนในชนบท ซึ่งทหารจำนวนมากรับว่าเป็นความ คิดที่ดีที่สุด ซึ่งจะสามารถให้ผลทั้งในด้านการต่อต้านและการปราบปราม^๒ และคิดว่า ทราบไคที่รัฐบาลยังแย่งประชาชนมาเป็นฝ่ายรัฐบาลไม่ได้ การปราบปรามคอมมิวนิสต์ก็จะได้ไม่ ได้ผล^๓ การพัฒนาทางความคิดของทหารในช่วงนี้ จะก้าวไปถึงระดับที่ยอมรับความบกพร่องของ กองทัพในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และการเข้าใจปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น จากประสบการณ์ในการออกปราบปรามคอมมิวนิสต์ แต่ยังคงมองปัญหาคอมมิวนิสต์ว่าเกิดขึ้น เนื่องจากความยากจน ข้าราชการชั่ว ฉ้อราษฎร์บังหลวงและการที่ประชาชน ยังไม่พัฒนาไปถึง ขั้นการยอมรับว่าปัญหาคอมมิวนิสต์เป็นสงครามทางความคิด ดังนั้น วิธีการแก้ปัญหาคอมมิวนิสต์ ให้หมดสิ้นไป จึงอยู่ที่การพัฒนาชนบทเป็นสำคัญ แต่ยอมรับว่าคอมมิวนิสต์ไม่ใช่กลุ่มก่อการร้าย หรือกลุ่มโจร แต่เป็นพรรคการเมืองและการดำเนินงานของคอมมิวนิสต์คือการรุกทางการเมือง^๔

^๑พ.อ.ประสงค์ กรีกูล, "การป้องกันและปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ใน ภาคเหนือของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕-๒), หน้า ๕๓-๕๔.

^๒พ.อ.ประยูร เจริญศิริ, "การช่วยเหลือประชาชนของทหารในการต่อต้านและปราบ ปรามผู้ก่อการร้าย" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๒), หน้า ก.

^๓พ.อ.ชุมแสง ทักษะสุด, "การแยกผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ออกจากประชาชน" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๒), หน้า ๖๔-๖๕.

^๔พ.อ.วิเชียร สังข์ไพรวรรณ, "การช่วยด้านการดำเนินการยึดอำนาจรัฐของพรรค คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๓), หน้า ๑๒๒.

นายทหารที่อยู่ฝ่าย เสนาธิการและทำงานด้านการข่าว ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงในการ
แก้ปัญหาคอมมิวนิสต์คนสำคัญคนหนึ่ง คือ พ.อ.หาญ พงสิฎานนท์ได้เสนอความคิดว่า "ปัญหา
คอมมิวนิสต์เป็นปัญหาการเมือง ซึ่งมีรากฐานมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การปฏิเสธ
การแก้ปัญหาทางการเมืองจึงยากที่จะประสบผลสำเร็จ"^๑ และเรื่องของคอมมิวนิสต์เป็นเรื่อง
ของคนไทยในประเทศไทย ไม่ใช่เรื่องของคนต่างชาติ

"เป็นเรื่องของพรรคการเมืองไทยที่กฎหมายไม่รับรองฐานะที่ดำเนินการที่จะเป็นตัวแทน
รักษาผลประโยชน์ของคนไทยฝ่ายถูกปกครอง ที่เขาเรียกว่า ชนชั้นกรรมาชีพ ถ้าเราทำให้ความ
สัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองฝ่าย เรามีความสัมพันธ์อันดีกับชนชั้นฝ่ายถูกปกครองแล้ว ประเทศไทย
ก็จะไม่ต้องเผชิญกับวิกฤตหรือภัยพิบัติ"^๒

พ.อ.หาญ พงสิฎานนท์ ได้เสนอแนะแนวความคิดในการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์
แห่งประเทศไทย (พคท.) ว่า การดำเนินการปราบปรามอย่างรุนแรงจะส่งผลดีให้กับ พคท.
เพราะจะทำให้รัฐบาลหันหลังให้กับการปฏิรูปเพื่อชนชั้นฝ่ายถูกปกครอง ในอันที่จะทำให้ฝ่าย
ถูกปกครองร่วมมือกับขบวนการ พคท. ถ้าไม่มีการปราบที่รุนแรง รัฐบาลจะสามารถใช้งบประมาณ
การปราบไปพัฒนา หรือปฏิรูปเพื่อชนชั้นถูกปกครอง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายรัฐบาลมีความ
สามัคคี ถ้ารัฐบาลทำได้ พคท.ย่อมจะพ่ายแพ้ ถ้ายังคงปราบปรามอย่างรุนแรงต่อ พคท. ตาม
เป้าหมายที่ พคท.ตั้งไว้แล้ว ในที่สุด พคท.จะเป็นฝ่ายชนะ^๓ และเสนอว่าให้ใช้มาตรการ
ทางการเมือง มาตรการปฏิรูปและมาตรการพัฒนาไปแก้ปัญหาคอมมิวนิสต์ และมองปัญหาคอมมิวนิสต์
ว่าเกิดจากความคับแค้นทางจิตใจและความยากไร้ทางวัตถุ^๔

^๑พ.อ.หาญ พงสิฎานนท์, "แนวทางในการทำลายสงครามจรยุทธ์ของพรรค
คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๓), ไม่ปรากฏเลขหน้า

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕-๑๐๐.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๑.

โดยทั่วไปแล้ว ภาพของปัญหาคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นความคิดที่สำคัญยิ่งของกลุ่มวิชาชีพทหาร ได้พัฒนาขึ้นโดยตลอดจากประสบการณ์ในการต่อสู้ และการสัมผัสกับประชาชนในท้องถิ่นที่ห่างไกล ทำให้ทหารรู้จักคอมมิวนิสต์ได้ดียิ่งขึ้น จนกระทั่งในที่สุดทหารยอมรับว่า "ปัญหาคอมมิวนิสต์เป็นปัญหาทางความคิด การต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็เป็นการต่อต้านทางความคิด"^๑ นับว่าเป็นการพัฒนาทางด้านความคิดที่สำคัญของทหาร

แต่อย่างไรก็ตาม งานเขียนของทหารในวิทยาลัยการทัพบก นอกจากจะเสนอแนวความคิดที่ก้าวหน้า อันแสดงถึงประสบการณ์และความรู้ที่ได้รับตลอดระยะเวลาต่อเนื่องกันมา ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ แต่ก็ยังมีกระแสความคิดที่คัดค้านความคิดในการใช้การเมืองต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ โดยพบว่ามียาวยทหารฝ่ายยุทธการ ยังคงเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์โดยการใช้กำลังควบคู่ไปกับการปฏิบัติการทางจิตวิทยา แต่เน้นเรื่องการใช้กำลังมาก ว่า

หน้าที่หลักของกองทัพบกในสงครามปฏิวัติก็คือ การทำลายล้างกองกำลังติดอาวุธของ ผกค. เป้าหมายการทำลายก็คือ ตัวบุคคลที่ถืออาวุธต่อสู้ ซึ่งเป็นอาชญากรทางลัทธิการเมืองที่ฝ่ายเราไม่ปรารถนา เมื่อกำลังทหารได้เข้าปฏิบัติการปราบปรามจึงต้องรักษามาตรการรุนแรง และเด็ดขาดตามลักษณะที่มีอยู่ไว้โดยต่อเนื่อง พังวินการมอณการกิจที่จะก่อให้เกิดความอ่อนแอโดยสิ้นเชิง การปฏิบัติหน้าที่ที่จะรักษาคุณลักษณะของทหารไว้ได้ก็คือ การใช้มาตรการทางยุทธการ^๒

การเสนอแนวความคิดในการใช้กำลังปราบปรามเป็นหลักนั้น มีน้อยมาก งานเขียนส่วนใหญ่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้มาตรการทางการเมืองในการแก้ปัญหา แม้จะมองเพียงแคบ ๆ เฉพาะการพัฒนาชนบทและแก้ไขปัญหาของประชาชนก็ตาม แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเข้าใจปัญหาของประชาชนเพิ่มมากขึ้น และพบว่ามียาวยเขียนจำนวนหนึ่ง

^๑พ.อ.โสวัจ แพ่งสภา, "การรุกรานของคอมมิวนิสต์ต่อประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๔), หน้า ๓๓.

^๒พ.อ.วันชัย จิตรจำนงค์, "มาตรการทางยุทธการในการปราบปรามกองกำลังติดอาวุธของ ผกค." (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๔), หน้า คำนำ.

ที่เสนอให้รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งเป็นรัฐบาล "ปฏิวัติ" ที่ทหารคิดว่าเป็นรัฐบาลที่ไม่มีความเป็นประชาธิปไตย แกไขปัญหาของคอมมิวนิสต์ด้วยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เพื่อแสดงว่าประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย มิใช่ระบอบเผด็จการ การมีรัฐธรรมนูญจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ และของรัฐบาลและเสนอให้ปกครองประเทศด้วยระบอบประชาธิปไตย แบบชี้นำ (Guided Democracy) เนื่องจากราษฎรยังไม่มีการศึกษาดีพอที่จะเข้าใจการปกครองแบบประชาธิปไตย^๑

การศึกษางานเขียนของทหารในวิทยาลัยการทัพบก ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงสุดของกองทัพบก ทำให้เข้าใจถึงแนวความคิดของทหารที่มีต่อคอมมิวนิสต์อันเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งต่อความมั่นคงของชาติในความคิดของทหาร และสามารถเห็นภาพของการพัฒนาแนวคิดของทหารได้อย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่ความเข้าใจถึงการพัฒนาความคิดในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ของทหารกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่มทหารประชาธิปไตย ซึ่งเสนอให้ปฏิวัติประชาธิปไตย หรือทำประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพื่อต่อสู้เอาชนะคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะช่วยให้เห็นพัฒนาการการต่อเนื่องของความคิดเช่นนี้ได้เป็นอย่างดีในบทต่อไป

กล่าวโดยสรุป การศึกษาถึงกระแสความคิดของทหารอาชีพในกองทัพตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๑๖ อาจกล่าวได้ว่า ทหารในช่วงนี้ไม่มีความคิดทางการเมืองหรือทางสังคมที่เห็นได้เด่นชัด แต่สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของความคิดทหารอย่างชัดเจนที่สุดคือ การพัฒนาความคิดจากการเป็นทหารของพระมหากษัตริย์ ทำหน้าที่ปกป้ององค์พระมหากษัตริย์มาเป็นทหารของชาติ เป็นทหารรัฐธรรมนูญ คือเมื่อเปลี่ยนการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ทหารก็เปลี่ยนแนวความคิดตามไปด้วย ในช่วงหลัง พ.ศ. ๒๔๗๕ รัฐธรรมนูญจึงถูกอ้างมากกว่าทหารเป็นทหารของชาติและของรัฐธรรมนูญ ไม่เป็นทหารของคณะบุคคลหรือบุคคลใด อันเป็นการพัฒนาแนวความคิดที่เด่นที่สุดของทหารในช่วงหลัง พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่ต่อมาทหารได้ผูกติดอยู่กับผู้นำเพียงคนเดียวตั้งแต่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งทหารรับแนวคิดนี้ได้ง่ายมาก เพราะสายการบังคับบัญชาของทหารที่มีผู้นำเพียงคนเดียว เอื้ออำนวยต่อความคิด

^๑พ.อ.ประเสริฐ กาญจนสุนทร, "การพัฒนาแนวทางในการต่อสู้คอมมิวนิสต์". (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, ๒๕๑๕), หน้า ๗๕-๗๖.

เช่นนี้ ในช่วง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐ แนวคิดที่เด่นชัดของทหารคือการเป็นทหารของชาติ มีหน้าที่พิทักษ์ปกป้องรัฐธรรมนูญ และความสนใจเรื่องภายในวงวิชาชีพของตนเอง อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นวิชาชีพที่สูงขึ้น แต่กระแสดวงความคิด ความเห็นเกี่ยวกับชาติบ้านเมืองก็ยังคงมีอยู่ตลอดมาในกองทัพ

หลังจาก พ.ศ. ๒๕๐๐ ภายใต้การนำของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมา มีงานเขียนของทหารซึ่งสะท้อนถึงความคิด ความเห็นของทหารระดับกลางและระดับล่างส่วนหนึ่งในกองทัพว่า ทหารเป็นกลุ่มวิชาชีพที่มีความรู้ ความคิดทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม แม้จะไม่พัฒนาถึงขั้นเท่าเทียมกับพลเรือนก็ตาม แต่ก็เห็นได้ว่า ทหารพยายามศึกษาปัญหาต่าง ๆ ของบ้านเมืองอย่างจริงจังมากขึ้น และภายใต้การปกครองแบบเผด็จการของผู้นำทหารระดับสูงนี้ ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยก็ได้มีตลอดมาในกองทัพแต่ไม่ได้เปิดเผย เพราะสถานการณ์ทางการเมือง ตลอดจนสภาพในกองทัพและความเป็นทหารอาชีพไม่เอื้ออำนวยให้ จึงเห็นได้ว่า ในช่วงหลัง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๑๖ จึงไม่มีทหารอาชีพที่แสดงความคิดเห็นเป็นกลุ่ม และโดดเด่นออกมาจากวงวิชาชีพ นอกจากจะมีกระแสดวงความคิดเท่าที่สามารถศึกษาได้ดังกล่าวมาแล้ว

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ทหารอาชีพมิใช่เป็นกลุ่มที่ไม่มีความคิดเห็นทางการเมือง ถนัดแต่การใช้กำลัง มีความคิดแบบอนุรักษนิยม ดังที่บุคคลภายนอกวงวิชาชีพทหารมองเห็นเท่านั้น หากแต่มีกระแสดวงความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย และปัญหาของบ้านเมือง . . . เสนอแนะทางการแก้ปัญหาของชาติที่มีความก้าวหน้าพอสมควรสำหรับในวงวิชาชีพทหาร และทหารอาชีพได้มีการพัฒนาการของความคิดมาโดยตลอด โดยมีจุดเริ่มต้นตามระบบการศึกษาอบรมในกองทัพ และจากประสบการณ์ที่ได้รับเมื่อออกไปทำงานตามหน่วยและกรมกองต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพียงแต่ว่าในช่วงเวลานี้ยังไม่มีกลุ่มทางความคิดเท่านั้น

